

DIE GESINSBELEWING VAN DIE OUDSTE KIND OOR TWEE GENERASIES

STEFANUS ISAK MINNAAR

BA HONS; HOD; B Ed

Voorgelê ter gedeeltelike voldoening
aan die vereistes vir die

**GRAAD VAN MAGISTER IN OPVOEDKUNDE
(OPVOEDKUNDIGE SIELKUNDE, INTERNOPLEIDING)**

aan die

UNIVERSITEIT VAN STELLENBOSCH

Studieleier: Dr A G Smit

Desember 1992

VERKLARING

Ek, die ondergetekende, verklaar hiermee dat die werk in hierdie tesis vervat, my eie oorspronklike werk is wat nog nie vantevore in die geheel of gedeeltelik by enige ander universiteit ter verkryging van 'n graad voorgelê is nie.

1992.09.15

.....
DATUM

OPSOMMING

Die doel van hierdie studie was om met behulp van gesinsbelewingsdata tendense in die multigenerasietransmissie van teenoorgestelde geslag oudste kinders se gesinsbeleving oor twee generasies te identifiseer.

Bene en Anthony se "Family Relations Test" (Vorms vir Kinders, 1957; Volwasse vorm, 1965) is gebruik om data te verkry van 'n groep eersgebore ouers en hul oudste kinders van die teenoorgestelde geslag op vier dimensies van gesinsbeleving naamlik:

- uitgaande positiewe gevoelens teenoor ander gesinslede ("Uit⁺")
- uitgaande negatiewe gevoelens teenoor ander gesinslede ("Uit⁻")
- inkomende positiewe gevoelens vanaf ander gesinslede ("In⁺")
- inkomende negatiewe gevoelens vanaf ander gesinslede ("In⁻")

Die data is geanaliseer ten einde tendense in die multigenerasietransmissie van die verhoudingspatrone van die twee generasies oudste kinders te identifiseer.

Multigenerasietransmissie van dieselfde verhoudingspatrone is slegs op die inkomende negatiewe dimensie ("In⁻") van gesinsbeleving vir eersgebore vaders en hul oudste dogters gevind. Op die ander gesinsbelewingsdimensies is beduidende verskille in die multigenerasietransmissie van verhoudingspatrone van sowel eersgebore vaders en hul oudste dogters as eersgebore moeders en hul oudste seuns gevind.

Hierdie bevindinge dui daarop dat die transmissie van soortgelyke gesinsverhoudingspatrone tussen twee generasies teenoorgestelde geslag oudste kinders nie op grond van hul gemeenskaplike geboorte-orde geïmpliseer word nie.

Aanbevelings vir verdere navorsing in die multigenerasietransmissie van gesinsverhoudingspatrone word bespreek.

SUMMARY

The aim of this study was to investigate whether any tendencies in the multigenerational transmission of the family experience of opposite sexed first born children over two successive generations could be identified.

Bene and Anthony's Family Relations Test (Children's Versions, 1957; Adult Version, 1965) was administered to obtain data concerning the family experience of a group of first born parents and their eldest children of the opposite sex on the following four dimensions:

- positive feelings going towards other family members ("Out⁺")
- negative feelings going towards other family members ("Out⁻")
- positive feelings coming from other family members ("In⁺")
- negative feelings coming from other family members ("In⁻")

The data was analyzed in order to identify tendencies in the multigenerational transmission of relationship patterns of the eldest child over two successive generations.

Multigenerational transmission of the same relationship patterns was found on the incoming negative ("In⁻") dimension of family experience for first born fathers and their eldest daughters only. Significant differences in the multigenerational transmission of relationship patterns on the other dimensions of family experience were found for first born fathers and their eldest daughters as well as for first born mothers and their eldest sons.

These findings suggest that the transmission of similar family relationship patterns over two successive generations of opposite sexed eldest children can not be assumed on shared ordinal position in the family.

Recommendations for further research in the multigenerational transmission of family relationship patterns are discussed.

DANKBETUIGINGS

Erkenning en dank word teenoor die volgende instansie en persone uitgespreek:

- Die RGN vir finansiële ondersteuning.
- Dr Gerrie Smit, my studieleier.
- Prof Willie Conradie vir leiding by die statistiese verwerking van die empiriese gegewens.
- Vicki Groenewald vir die tikwerk.
- Rina Meyer vir die taalversorging.
- Monika, Monique en Minette vir hulle aanmoediging.

INHOUDSOPGAWEBladsy**HOOFSTUK 1****AGTERGROND EN AKTUALITEIT VAN HIERDIE STUDIE**

1.1	INLEIDING - DIE MULTIGENERASIEPERSPEKTIEF OP GESINSFUNKSIONERING	1
1.2	MOTIVERING VIR EN AKTUALITEIT VAN HIERDIE STUDIE	1
1.2.1	Literatuurverkenning	1
1.2.2	Persoonlike ervaring	2
1.2.3	Voorligtingsprogram vir ouers	3
1.3	PROBLEEMSTELLING	4
1.4	DOELSTELLING	4
1.5	NAVORSINGSMETODE	4
1.5.1	Literatuurstudie	5
1.5.2	Die versameling van empiriese multigenerasiedata	5
1.6	TERMINOLOGIE	5
1.6.1	Die multigenerasie transmissieproses	5
1.6.2	Gesinsverhoudingspatrone	6
1.6.3	Gesinsbeleving	6
1.7	OORSIGTELIKE PERSPEKTIEF	6

HOOFSTUK II**'N LITERATUURSTUDIE VAN DIE GESINSISTEEM TEN EINDE TENDENSE
IN DIE TRANSMISSIE VAN VERHOUDINGSPATRONE IN DIE GESINSBE-
LEWING VAN DIE OUDSTE KIND OOR TWEE GENERASIES TE ONDERSOEK**

2.1	DIE VORMING VAN VERHOUDINGSPATRONE UIT 'N KINDERONT- WIKKELINGSPERSPEKTIEF	7
2.2	DIE GESIN AS 'N SISTEEM	9
2.2.1	Die gesin as strukturele eenheid	9
2.2.1.1	Subsisteme en gesinsgrense	10

	<u>Bladsy</u>
2.2.2 Die gesin as funksionele eenheid	11
2.2.2.1 Terugvoer in die gesin	12
2.2.2.2 Interne stabiliteit van die gesin	12
2.2.2.3 Bestanddele en energie	13
2.2.3 Emosionele prosesse in die gesinsisteem	13
2.2.3.1 Lojaliteit in die gesin	13
2.2.3.2 Gesinstradisie, -legendes en -rituele	14
2.2.3.3 Alliansies in die gesin	14
2.2.4 Die gesin as 'n ontwikkelende eenheid	15
2.3 TEORETIESE PERSPEKTIEWE OP DIE MULTIGENERASIE-TRANS- MISSIE VAN GESINSBELEWING	18
2.3.1 Murray Bowen se teorie oor die gesin as emosionele sisteem	18
2.3.1.1 Die agt geïntegreerde konsepte van Bowen se teorie	18
2.3.1.1.1 Selfdifferensiasie	18
2.3.1.1.2 Drie-persoon-sisteme	19
2.3.1.1.3 Die kerngesin emosionele sisteem	20
2.3.1.1.4 Gesinsprojeksieproses	20
2.3.1.1.5 Emosionele afsnyding	20
2.3.1.1.6 Die multigenerasie transmissieproses	21
2.3.1.1.7 Sibstand	22
2.3.1.1.8 Die emosionele prosesse in die samelewing	22
2.3.2 Aspekte van Boszormenyi-Nagy se perspektief op gesinsfunksionering	23
2.3.2.1 Gesinslojaliteit	23
2.3.2.2 Regverdigheid en balansering in gesinsverhoudings	24
2.3.3 Die genogram	25
2.4 DIE OUDSTE KIND IN DIE GESINSISTEEM	26
2.4.1 Die oudste kind in gesinsontwikkelingskonteks	26
2.4.2 Gesinskonstellasie en oudste kind persoonlikheids- profiele	30
2.4.2.1 Gesinskonstellasie	30
2.4.2.2 Persoonlikheidsprofiele van oudste kinders	34

Bladsy**HOOFSTUK III****NAVORSINGSMETODE**

3.1	NAVORSINGSONTWERP	38
3.2	DIE MEETINSTRUMENT	38
3.2.1	Beskrywing van die GVT	38
3.2.2	Norms, geldigheid en betroubaarheid van die GVT	40
3.2.3	Die GVT en ander studies	41
3.3	HIPOTESE	41
3.4	PROEFPERSONE	42
3.5	ONDERSOEKPROSEDURE	42
3.6	ONTLEDINGSMETODE	43

HOOFSTUK IV**BEVINDINGS, INTERPRETASIE EN GEVOLGTREKKING**

4.1	STATISTIESE ANALISE EN INTERPRETASIE VAN DIE DATA	46
4.1.1	Frekwensietabelle	46
4.1.2	Betekenisvolle Assosiasie en Beskrywende Analise	51
4.1.3	Samevatting en Gevolgtrekking	62

HOOFSTUK V.**BEPERKINGS VAN HIERDIE STUDIE EN IMPLIKASIES VIR VERDERE
NAVORSING**

63

BRONNELYS

66

LYS VAN TABELLE

	<u>Bladsy</u>
TABEL 1 : Gesinsontwikkelingstadiums	16-17
TABEL 2 : Opsomming van algemene geboorte-orde effekte	28
TABEL 3 : "Uit ⁺ " vir oudste ma en oudste seun	47
TABEL 4 : "Uit ⁻ " vir oudste ma en oudste seun	47
TABEL 5 : "In ⁺ " vir oudste ma en oudste seun	48
TABEL 6 : "In ⁻ " vir oudste ma en oudste seun	48
TABEL 7 : "Uit ⁺ " vir oudste pa en oudste dogter	49
TABEL 8 : "Uit ⁻ " vir oudste pa en oudste dogter	49
TABEL 9 : "In ⁺ " vir oudste pa en oudste dogter	50
TABEL 10 : "In ⁻ " vir oudste pa en oudste dogter	50
TABEL 11 : "Uit ⁺ " vir oudste ma en oudste seun	51
TABEL 12.1: "Uit ⁻ " vir oudste ma en oudste seun	52
TABEL 12.2: "Uit ⁻ " vir ma en seun ten opsigte van verskillende gesinne	53
TABEL 13 : "In ⁺ " vir oudste ma en oudste seun	53
TABEL 14 : "In ⁻ " vir ma en seun met betrekking tot die aard van verskille tussen gesinne	54
TABEL 15 : "Uit ⁺ " vir pa en dogter met betrekking tot die aard van verskille tussen gesinne	56

TABEL 16.1:	"Uit ⁻ " vir oudste pa en oudste dogter	58
TABEL 16.2:	"Uit ⁻ " vir pa en dogter ten opsigte van verskillende gesinne	59
TABEL 17 :	"In ⁺ " vir pa en dogter met betrekking tot die aard van verskille tussen gesinne	59
TABEL 18 :	"In ⁻ " vir pa en dogter ten opsigte van verskillende gesinne	61
TABEL 19 :	Gevonde betekenisvolle assosiasies	62

HOOFSTUK 1

AGTERGROND EN AKTUALITEIT VAN HIERDIE STUDIE

1.1 INLEIDING - DIE MULTIGENERASIEPERSPEKTIEF OP GESINSFUNKSIONERING

Gesinsfunksionering en gesinsterapie kan vanuit verskillende teoretiese perspektiewe beskryf word. Foster en Gurman (Lynn en Garske, 1985: 383-388) verdeel hierdie teoretiese perspektiewe in vyf hoofgroepe naamlik: die psigodinamiese perspektief, die multigenerasieperspektief, die strukturele perspektief, die strategiese perspektief en die gedrags- en probleemgesentreerde perspektief.

Hierdie studie fokus op die multigenerasieperspektief om gesinsfunksionering te beskryf. Hierdie perspektief beklemtoon die oordrag of transmissie van verhoudingspatrone vanaf een generasie na 'n volgende.

1.2 MOTIVERING VIR EN AKTUALITEIT VAN HIERDIE STUDIE

'n Literatuurverkenning, die skrywer se persoonlike ervaring en versoeke van ouers vir die formulering van 'n voorligtingsprogram het as motivering vir die studie gedien en die aktualiteit daarvan bevestig.

1.2.1 Literatuurverkenning

In die multigenerasieperspektief op gesinsfunksionering is gesinslede se interafhanklikheid van mekaar 'n kardinale begrip. Die gedrag en gesinsbelewing van 'n individuele gesinslid is afhanklik van sy/haar interaksies met ander gesinslede. Die gesinslede poog om hul interaksies te reguleer sodat 'n interne funksionaliteit en gesinsbalans gehandhaaf kan word. Dit word weerspieël in stabiele funksionele verhoudingspatrone tussen die gesinslede.

Bowen (Hall, 1981) beweer dat die intense interafhanklikheid van gesinslede in die gesin daartoe bydrae dat gesinsinteraksie meer

voorspelbaar is as gedrag in ander groepe of milieus. Gesinsinteraksie neig om oor tyd in spesifieke patrone uit te kristalliseer en hierdie patrone word dikwels in verskeie opvolgende generasies herhaal. Die proses waardeur die transmissie van verhoudingspatrone oor generasies plaasvind, staan bekend as die gesinsprojeksieproses. Die oudste kind is vanweë sy/haar posisie in die gesin dikwels die persoon op wie die gesinsprojeksie gefokus word.

Die gesinsbeleving van ouers in hul gesinne van oorsprong beïnvloed hul verwagtinge van hul eie kinders in die kerngesin en bepaal die strukturering van die kinders se sibrolle. 'n Ouer se herinneringe uit die gesin van oorsprong sluit die herinneringe aan verhoudingspatrone met ander gesinslede, sowel as die rol wat hy/sy op grond van sy/haar sibstand vervul het, in. As ouer sal die persoon waarskynlik óf poog om ervaarde gesinsbeleving in die kerngesin te dupliseer óf poog om daarop te verbeter. (Freeman, 1981).

Volgens Gurman en Kniskern (1981) kan tipiese verhoudingspatrone, gegrond op sibstand, by kinders geantisipeer word. Oudste kinders uit verskillende gesinne besit in 'n groot mate gemeenskaplike karaktereienskappe.

Indien genoegsame intergenerasiedata van 'n gesin beskikbaar is, kan die mate van voortsetting van of verandering in verhoudingspatrone oor generasies, met betrekking tot die oudste kind, ondersoek word.

1.2.2 Persoonlike ervaring

Tydens die skrywer se internskap in 'n Kinderleidingkliniek, het dit steeds duideliker geword dat die ooglopende probleem wat in die kind gesentreer is en waarmee die kind na die kliniek gebring word, nie altyd die werklike probleem is nie. "Child Guidance is thus concerned not with children but with the total family structure of the child who is brought for treatment ... the problem usually lies in the relationship between him and the

members of his family." (Bowlby, 1949 in Bene and Anthony, 1957: 4).

Die gebruik van 'n drie-generasie-model in gesinsterapie, het dit moontlik gemaak om die presenterende simptome binne die konteks van die onderliggende patrone van die multigenerasiesisteen te eksploreer.

Volgens Guerin, (1976) is daar "veilige" en "onveilige" areas in elke gesin en vind 'n gesin dit dikwels moeilik om die terapeut toe te laat om 'n spesifieke generasievlak te ondersoek. Navorsing en kliniese ervaring toon dat genoemde generasievlak dikwels die uitgebreide gesin is. Sommige gesinne begryp nie die relevansie en invloed van die grootouers se generasie vir hulle spesifieke gesinsfunksionering nie. (Guerin, 1976).

Die skrywer se ervaring is dat die gebruik van die genogram as metode om tot die gesin toe te tree, die gesinsgeskiedenis te ontgin, die gesinsverhoudings te eksploreer en die hiërargiese struktuur in die gesin te ondersoek, 'n belangrike stap is om die multigenerasie-model relevant te maak.

Gesinsterapeutiese ervaring het dit toenemend duidelik laat word dat onsigbare of onbewuste loyaliteite in die gesinsisteen net so beslissend is vir die individuele gesinslid se funksionering en motivering as observeerbare, bewustelike interaksies. Die 'sterkte' van gesinsverhoudings en die effek daarvan op gesinslede is besonder moeilik om te meet. "Invisible loyalties are the real forces of bondage or freedom and go beyond the score of power games, structural intervention and manipulative tactics." (Boszormenyi-Nagy, 1973: xiii).

1.2.3 Voorligtingsprogram vir ouers

Die doel van hierdie program was om effektiewe gesinsinteraksie en funksionele verhoudingspatrone te bevorder. Die emosionele belewing van kinders in die kerngesin, sowel as dié van hul ouers in die gesin van oorsprong, is verken ten einde die effek van

verhoudingspatrone in die gesin van oorsprong op verhoudingspatrone in die kerngesin te verhelder. Professionele ervaring dui daarop dat ouers in die kerngesin hul gesinsdinamiek beter sal verstaan, indien hulle dit teen die agtergrond van hul gesin van oorsprong kan sien en dit daaraan kan koppel. Die identifisering van lojaliteitskonflikte en "onopgeloste" verhoudingspatrone in die gesin van oorsprong, behoort klem te kry in 'n voorligtingsprogram vir ouers in die kerngesin.

"Each family, then has its own fossil remains which are preserved from past generations and largely determine what goes on in the present ... There is some merit in trying to discover which key figure or fusion of figures in each of the parents' background the patient represents." (Boszormenyi-Nagy & Framo, 1965: 152 in Boszormenyi-Nagy & Spark, 1973).

1.3 PROBLEEMSTELLING

Die probleem sentreer rondom die vraag na die aard van gesinslede se gesinsbelewing en gesinsverhoudingsproblematiek vanuit 'n multigenerasieperspektief.

1.4 DOELSTELLING

Die doel van hierdie studie is om tendense in die transmissie van verhoudingspatrone oor twee generasies van die teenoorgestelde geslag oudste kinders (eersgebore moeders en hul oudste seuns asook eersgebore vaders en hul oudste dogters) te identifiseer.

1.5 NAVORSINGSMETODE

Die navorsing behels twee aspekte:

- 'n Literatuurstudie.
- 'n Empiriese ondersoek.

1.5.1 Literatuurstudie

'n Rekenaar-gesteunde oorsig van die literatuur is onderneem om:

- tendense in die multigenerasietransmissie van verhoudingspatrone in die gesinsisteen te verken;
- die rol van die oudste kind in die gesinsisteen te verken;
- die bruikbaarheid van die Family Relations Test (Gesinsverhoudingstoets - GVT) as 'n navorsingsinstrument vas te stel.

1.5.2 Die versameling van empiriese multigenerasiedata

Die volgende toetse is geadministreer ten einde die gesinsbeleving van eersgebore ouers in die gesin van oorsprong en hul oudste kinders van die teenoorgestelde geslag se gesinsbeleving in die kerngesin, te ondersoek:

- "The Family Relations Test: Adult Version." (Bene, 1965). Hierdie toets is op die eersgebore ouers toegepas.
- "The Family Relations Test" Older Child Version." (Bene and Anthony, 1957). Hierdie toets is op die oudste kinders van 7-jarige ouderdom toegepas.
- "The Family Relations Test: Younger Child Version." (Bene and Anthony, 1957). Hierdie toets is op oudste kinders van 6-jarige ouderdom toegepas.

1.6 TERMINOLOGIE

1.6.1 Die Multigenerasie-transmissieproses

Die multigenerasie-transmissieproses verduidelik nie biologiese oorerwing van generasie tot generasie nie. Dit dui op tendense in die verhoudingspatrone van 'n gesin wat oor generasies gemanifesteer word. Dit bied 'n lewende konteks vir die beskrywing van die kwaliteit en aard van veranderinge in verhoudingspatrone oor verskillende generasies van dieselfde gesin. (Hall, 1981: 100).

1.6.2 Gesinsverhoudingspatrone

In die gesinsisteem vind kommunikasie en inligtingsprosessering tussen die gesinslede plaas. As gevolg van hierdie interaksies ontwikkel daar oor tyd reëlmatige verhoudingspatrone tussen die gesinslede. Verhoudingspatrone is nie beperk tot die kerngesin nie, maar kom in die intergenerasienetwerk van die gesin voor. (Hall, 1981: 62).

1.6.3 Gesinsbelewing

Die individuele gesinslid se emosionele ervaring van en houdings teenoor ander gesinslede word as sy/haar gesinsbelewing beskryf. Die gesinsverhoudingspatrone oefen 'n bepaalde invloed uit op gesinslede se belewing van die gesin. Gesinsbelewing sluit sterk gevoelens van liefde en haat en matiger gevoelens van "hou van" en "hou nie van nie", in. (Bene, 1965).

1.7 OORSIGTELIKE PERSPEKTIEF

In hoofstuk twee word 'n sintese uit die literatuurstudie weergegee (p 7).

In hoofstuk drie word die navorsingsmetode volledig uiteengesit (p 38).

In hoofstuk vier word die bevindings en interpretasie van die bevindings weergegee (p 46).

In hoofstuk vyf word die implikasies vir verdere navorsing aangedui (p 63).

HOOFSTUK II

'N LITERATUURSTUDIE VAN DIE GESINSISTEEM TEN EINDE TENDENSE IN DIE TRANSMISSIE VAN VERHOUDINGSPATRONE IN DIE GESINSBELEWING VAN DIE OUDSTE KIND OOR TWEE GENERASIES TE ONDERSOEK

Vir die doel van hierdie studie sal die volgende aspekte bespreek word:

- Die vorming van verhoudingspatrone tussen ouer en kind vanuit 'n ontwikkelingspsigologiese perspektief.
- Die gesin as 'n sisteem.
- Teoretiese perspektiewe op die multigenerasietransmissie van gesinsbeleving.
- Die oudste kind in die gesinsisteem.

2.1 DIE VORMING VAN VERHOUDINGSPATRONE TUSSEN OUER EN KIND VANUIT 'N ONTWIKKELINGPSIGOLOGIESE PERSPEKTIEF

Kinders is sosiale wesens wat vanaf geboorte aangewys is op interaksie met ander persone vir die vaslegging van verhoudingspatrone. Aanvanklik reageer kinders sonder persoonsvoorkeur op sosiale interaksie. Teen die ouderdom van ongeveer twee tot drie maande begin hulle die vermoë ontwikkel om hul versorgers, wat gewoonlik die ouers is, te herken en by voorkeur op sosiale interaksie met hulle te reageer.

Teen ongeveer ses tot agt maande bestaan daar gewoonlik so 'n hegte verhoudingspatroon tussen ouers en kind dat die kind protesteer wanneer die ouers hom/haar by vreemdes laat. Die fisieke teenwoordigheid van die persoon aan wie die kind geheg is, bied sekuriteit wat die kind se omgewingseksplorering en outonome funksionering begunstig. Tot op ongeveer drie-jarige ouderdom bly die ouers die primêre persone met wie verhoudingspatrone gevorm word. Die mate waarin ouers gerig is op die bevrediging van hul kind se oorlewings- en sekuriteitsbehoefte, bepaal in 'n groot mate die aard van die verhoudingspatrone wat tussen ouers en

kinders stabiliseer. (Rutter & Hersov, 1985: 35).

Die ontwikkeling van die kognitiewe vermoëns van die kind van drie tot sewejaar, bring mee dat sekuriteit in die verhouding met die ouers beleef kan word, sonder dat die ouers altyd fisiek teenwoordig is. Die kind se toenemende kognitiewe vermoë om persone as afsonderlike individue te konseptualiseer en 'n permanente voorstelling van die ouers in sy/haar denke te behou, bevorder die belewing dat verhoudingspatrone tyd en ruimte oorskry.

Verhoudingspatrone vorm in die wederkerige interaksieproses tussen ouers en kinders wat deur verskeie faktore beïnvloed kan word. Volgens Rutter e.a. (1985) is die sibstand van 'n kind in die gesin 'n belangrike faktor, aangesien ouers se interaksie met eersgeborenes verskil van hul interaksie met later gebore kinders.

'n Verdere faktor wat die vorming van die verhoudingspatroon tussen ouer en kind moontlik kan beïnvloed, is die geslag van die kind. Freud meen dat alle kinders tussen ongeveer drie- en sesjarige ouderdom die oedipuskompleks ontwikkel wat seksuele begeertes teenoor die ouer van die teenoorgestelde geslag en geassosieerde gevoelens van jaloesie en vyandigheid teenoor die ouer van dieselfde geslag impliseer. (Meyer, Moor en Viljoen, 1988: 64).

Die oplossing van die oedipuskompleks veronderstel identifikasie en 'n noue verhoudingspatroon met dieselfde-geslag-ouer. Navorsing toon egter dat kinders net so geneig is om met die teenoorgestelde geslag ouer te identifiseer as met dieselfde-geslag ouer. (Berg-Cross, 1988: 228). Die seun se verhouding met sy moeder en die dogter se verhouding met haar vader is die prototipe van hulle toekomstige verhoudings met die teenoorgestelde geslag. (Nash, 1973: 424).

Gardner (1976) verkies om na die "verligting" van die oedipuskompleks eerder as die oplossing daarvan te verwys. "I prefer to use the term alleviation because oedipal involvements and interests are never completely resolved." (Gardner, 1976: 299). Gardner beklemtoon die voortgesette verhouding tussen 'n kind en sy/haar ouer van die teenoorgestelde geslag. In hierdie studie word tendense in die multigenerasietransmissie van kindertydse verhoudingspatrone vanaf eersgebore ouers na hul oudste kinders van die teenoorgestelde geslag ondersoek.

2.2. DIE GESIN AS 'N SISTEEM

Die kind se individuele ontwikkeling geskied nie in isolasie nie, maar vind normaalweg in die gesinsisteem plaas. Die gesin as sisteem impliseer gesinslede wat in interaksie met onder andere mekaar verkeer en as 'n eenheid funksioneer. In interaksionele konteks word 'n sirkulêre proses van wedersydse beïnvloeding van al die gesinslede op mekaar, asook begrip daarvoor dat die gesin as geheel gevolglik meer is as die som van die individuele gesinslede, beklemtoon.

Strukturele en funksionele gesinsisteemkonsepte asook emosionele prosesse en die ontwikkelingsfases van die gesin wat die verhoudingspatrone binne die gesinsisteem verduidelik, word afsonderlik hieronder beskryf. Genoemde aspekte is in die gesin nou met mekaar verweef in 'n dinamiese eenheid.

2.2.1 Die gesin as strukturele eenheid

Grense vorm die strukturele raamwerk van die gesin wat die subsysteme aandui en die aard van inligtingsprosessering en kommunikasie tussen die gesinslede bepaal. Hierdeur ontwikkel verhoudingspatrone wat 'n tipiese identiteit aan die gesinsisteem gee. Die subsisteemstruktuur van die gesin maak die toesegging van rolle aan die verskillende gesinslede moontlik. Roltoesegging word onder andere bepaal deur die gesin se norme en waardes. Die norme en waardes wat in 'n gesin opereer, spruit gewoonlik voort uit die ouerpaar se ervaring in hulle gesinne van oorsprong asook

uit die identifisering van die gesin met 'n spesifieke kultuur. Die ontwikkelingsfase waarin die gesin verkeer, is 'n verdere belangrike faktor wat die roltoesegging en rolaanvaarding van gesinslede in die gesin beïnvloed.

2.2.1.1 Subsisteme en gesinsgrense

In die kerngesinstruktuur kan vier tipes subsisteme wat betrekking op hierdie studie het, onderskei word:

- die individu-subsisteem bestaande uit 'n enkele gesinslid, byvoorbeeld die oudste kind;
- die egpaarsubsisteem bestaande uit die twee egliede;
- die ouer-kind-subsisteem bestaande uit beide ouers en 'n spesifieke (byvoorbeeld die oudste) kind;
- die kindersubsisteem wat in hierdie studie twee of meer kinders per gesin ingesluit het.

Subsisteme word deur grense wat 'n fisiese en/of psigologiese aard kan hê, van mekaar geskei. Grense baken die gesin as 'n gestruktureerde eenheid af en maak dit moontlik om 'n gesin van ander gesin- en sosiale sisteme te onderskei.

'n Rigiede grens is 'n ondeurdringbare duidelike grens waar individualiteit ten koste van intimiteit tussen gesinslede oorbeklemtoon word. 'n Diffuse grens is 'n deurdringbare, onduidelike grens waar intimiteit tussen gesinslede ten koste van individualiteit oorbeklemtoon word. 'n Oop grens is deurdringbaar en duidelik. Oop gesinsgrense laat vrye kommunikasie tussen gesinslede toe terwyl die gesinslede bewus is van die reëls wat die toeganklikheid van die verskillende gesinslede bepaal. Oop grense laat interaksie toe wat nie op disfunksionele verhoudingspatrone uitloop nie.

Die reëls waarvolgens die rolverwagtings van 'n oudste kind (individu-subsisteem) in die gesin bepaal word, mag voortspruit uit norme en waardes soos deur die ouers beleef in hul gesinne van

oorsprong. Die kind se aanvaarding en uitvoering van byvoorbeeld die verwagte oudste-kind-rol, mag dui op oop grense waarbinne inligtingsvloei en kommunikasie 'n funksionele strukturele karakter aan die gesin gee. (Barker, 1986: 79-80).

Oop egpaarsubsisteemgrense verhoed dat die kind deur disfunksionele koalisies in die egpaarsubsisteem betrek word. Die kind observeer egter ouerlike interaksiepatrone vir die uitdrukking van affek en vir die hantering van stres en konflik wat as model dien vir sy/haar verhoudings. (Minuchin en Minuchin, 1974: 10).

Aangesien kinders die invloed van albei hul ouers beleef, beklemtoon Minuchin (1985) die rol van beide ouers se interaksie met die kind in die ouer-kind-subsisteem om sodoende die kind se werklikheid te verteenwoordig. Die grense wat interaksie tussen ouers en kind toelaat, is in die normale gesin oop om gesinsontwikkeling te akkommodeer. (Hansen en L'Abate, 1982: 34). Die impak van die oudste kind op gesinsontwikkeling word onder paragraaf 2.4 bespreek.

Die oudste-kind-rol kristalliseer in 'n groot mate uit in die kindersubsisteem-verhoudingspatrone. In die kindersubsisteem ontwikkel kinders transaksionele patrone vir samewerking, wedywering en onderhandeling. Die rol wat 'n kind in die kindersubsisteem aanvaar, is dikwels die rol wat hy/sy in ander verhoudings ook sal aanvaar. (L'Abate, Ganahl en Hansen, 1986: 53). Indien ouers die kindersubsisteemgrense verontagsaam deur byvoorbeeld die ordinale posisies van die kinders te negeer wanneer 'n jonger kind verantwoordelik gemaak word vir 'n ouer kind, kan intense disharmonie in die gesin ontstaan en die gesinsfunksionering belemmer word.

2.2.2 Die gesin as funksionele eenheid

Die spesifieke rol wat elke subsisteem speel in die funksionering van die gesinsisteem, kan beskou word as daardie subsisteem se

funksie.

Die funksionele aspek van 'n gesin verwys na die aard van die verhoudingspatrone tussen gesinslede onderling (interne prosesse), sowel as na die aard van die gesin se verhouding met suprasisteme, soos byvoorbeeld die skool en die gemeenskap (eksterne prosesse). In hierdie sin het twee subsisteme (of twee sisteme) 'n funksionele verhouding met mekaar. Hul interafhanklikheid maak die een 'n funksie van die ander. (Levant, 1984: 18).

Die funksionele gesin is verantwoordelik vir onder andere die oorlewing en opvoeding van die kinders asook vir die skepping van omstandighede waarin emosionele binding beleef kan word wat die gesinslede se ontwikkeling bevorder. (L'Abate, e.a. 1986: 16).

Sisteenkonsepte wat essensieel is vir begrip van die gesin as funksionele eenheid, word vervolgens verduidelik.

2.2.2.1 Terugvoer in die gesin

Terugvoer is inligtingsprosesseringsmeganismes waardeur die gesinsisteam gereguleer word. Die interaksie van gesinslede onderling asook met die omgewing veronderstel die vloei van inligting oor sisteemgrense heen. Die opname van nuwe inligting versteur die gesin se interne balans (homeostase) en die gesin poog om deur doelgerigte optrede die vorige interne balans te herstel of 'n nuwe balans te bereik. Deur middel van terugvoerprosesse kan die gesin bepaal of die gewenste doel bereik is. Die volgehoue afwyking van 'n vorige bekende gesinsbalans staan bekend as positiewe terugvoer. Negatiewe terugvoer inhibeer afwyking en neig na konstantheid en die handhawing van die bekende gesinsbalans. (Freeman, 1981: 38-41; Barker, 1986: 36-38).

2.2.2.2 Interne stabiliteit van die gesin

'n Gesinsisteam is dinamies en daarom nie in 'n toestand van volkome ewilibrum nie. Die prosesse van homeostase en morfogenese is beide deel van gesinsfunksionering. Homeostase

verwys na die neiging om op die terugvoerprosesse te reageer deur die handhawing van 'n stabiele balans. Morfogenese verwys na groei en ontwikkeling tot 'n nuwe funksioneringsvlak en verwys by implikasie na 'n hoër vorm van "homeostase" vir die betrokke sisteem. Die proses wat verseker dat die graad van verandering vir die gesinsisteem aanvaarbaar is, staan bekend as die interne stabiliteit van die gesin. Alhoewel die gesinsisteem nuwe strukture en interaksies as gevolg van die terugvoerprosesse ontwikkel, behou die gesin steeds sy unieke identiteit.

2.2.2.3 Bestanddele en energie

Die gesinslede is die bestanddele. Die gesinslede en die gesinsisteem se motivering om doelstellings te bereik is die energie. Die kanalisering van die energie word bepaal deur die aard van die grense in die sisteem en by implikasie deur die terugvoerprosesse. Inligtingsprosessering tussen subsisteme vorm die basis vir die groei en ontwikkeling van gesinslede. (Freeman, 1981: 41).

2.2.3 Emosionele prosesse in die gesinsisteem

Die gesinsisteem se funksionering as emosionele eenheid behels verskeie prosesse waardeur die kind se gesinsbeleving en verhoudingspatrone gerig word. Die invloed van emosionele prosesse kan oor generasies strek.

2.2.3.1 Lojaliteit in die gesin

Gesinslojaliteit word bevorder deur gesinslede se persoonlike ervarings met die kern- en uitgebreide gesin. Die kind se observasie van reeds bestaande lojaliteite bevestig sy/haar gesinslojaliteit. Lojaliteit versterk die emosionele binding tussen gesinslede wat meewerk om verhoudingspatrone in stand te hou. Dikwels is die reëls wat gesinslede se verhoudingspatrone rig, implisiet en gegrond op gesinslojaliteit. (Lieberman, 1979: 51-52).

Biologiese verwantskap en gesinsverhale waardeur die gesin se unieke geskiedenis oor verskeie generasies gekommunikeer word, dien by die kind onder andere as impetus vir die ontwikkeling van lojaliteitsgevoelens teenoor gesinslede. (Freeman, 1981: 60).

2.2.3.2 Gesinstradisie, -legendes en -rituele

Gesinstradisie spruit voort uit die kultuur waarvan die gesin deel is en sluit aspekte soos lewenswaardes, -norme, gesinsgebruike en rolverwagtings van gesinslede in. Gesinstradisies word vanaf een generasie na 'n volgende oorgedra.

Legendes is gesinsverhale wat van een generasie na 'n volgende oorvertel word. Legendes het gewoonlik 'n morele faset wat die gesinsreëls en die gesinsverpligtinge oor geslagte heen oordra. (Lieberman, 1979: 57-62; Bentovim, Barnes en Cooklin, 1982: 213-215).

Gesinsrituele is bepaalde wyses van optrede deur die gesinslede wat reëlmatig en by herhaling uitgevoer word. Gesinskohesie en gesinsidentiteit word deur die uitvoer van rituele versterk. Die mees uitgebreide rituele het te doen met hoofmomente in die gesin se ontwikkelingsverloop, byvoorbeeld geboorte, geslagsrypheid, die huwelik en dood. (Berg-Cross, 1988: 123-139).

2.2.3.3 Alliansies in die gesin

Subsisteme is hierbo onder 2.2.1.1 bespreek as strukturele elemente van die gesin. Alliansies kom dikwels tussen lede van die verskillende subsisteme voor. Gesinslede in alliansie se kommunikasie word daardeur beïnvloed en hul behorende en aanvaardingsbehoeftes bevredig. Eersgebore ouers en hul oudste kinders se gemeenskaplike geboorte-ordeposisie, kan die basis vorm van 'n alliansie tussen hulle. (Barker, 1986: 101-103).

Alhoewel alliansies ook as disfunksionele verhoudingspatrone in gesinne kan voorkom, word dit nie vir die doel van hierdie studie bespreek nie. Die gesin as funksionele sisteem as verwysingspunt word in hierdie studie beklemtoon.

2.2.4 Die gesin as 'n ontwikkelende eenheid

Die gesin is voortdurend onder interne sowel as eksterne druk om te verander. Gesinsontwikkeling impliseer dat verandering in individuele gesinslede sowel as in die gesin as geheel essensieel is vir die optimale funksionering van die gesinsisteem. Ingrypende verandering vind tydens oorgangsfases in die individu en die gesin se lewensiklus plaas wat gewoonlik tydelike disfunksionele verhoudingspatrone teweegbring. Sodanige disfunksie kan die individu en/of gesin stimuleer om nuwe interaksies en gesinstrukture te eksploreer en te aanvaar en sodoende tot 'n meer komplekse sisteem te ontwikkel.

McGoldrick en Carter (L'Abate, e.a. 1986: 25-26) som voorspelbare gesinsontwikkelingstadiums in die onderstaande tabel op. Die gesinslewensfase-kolom beskryf die onderliggende impetus vir die verandering van die verhoudingsisteem. Grondliggende emosionele prosesse betrokke by die verandering in die verhoudingsisteem word in die middelkolom genoem. Die laaste kolom verwys na essensiële tweede-orde sistemiese verandering ten einde 'n volgende ontwikkelingsfase te betree. Dit behels byvoorbeeld die aanvaarding van nuwe rolle en die uitbreiding of vernouing van subsisteemgrense. Die eerste drie fases is van toepassing op hierdie studie.

TABEL 1: GESINSONTWIKKELINGSTADIUMS

(McGoldrick & Carter in

L'Abate e.a., 1986: 25-26).

DIE GESIN SE LEWENSFASE	GRONDLIGGENDE EMOSIONELE PROSESSE BETROKKE BY VERANDERING	ESSENSIËLE TWEEDE-ORDE VERANDERING IN DIE GESIN VIR ONTWIKKELINGSVOORT-SETTING
1. Aparte gesinne: Die ongetroude jong volwassene	Aanvaarding van skeiding tussen ouers en nakomelinge	<ul style="list-style-type: none"> a. Selfdifferensiasie t.o.v. die gesin van oorsprong b. Ontwikkeling van intieme portuurgroep-verhoudings c. Self-vestiging in 'n werksmilieu.
2. Die vereniging van gesinne deur die huwelik: Die jong getroude paar	Verbintenis tot die nuwe sisteem	<ul style="list-style-type: none"> a. Vorming van die egpaarsisteem b. Herskikking van verhoudings met uitgebreide gesinne en vriende om die gade in te sluit
3. Die gesin met jong kinders	Aanvaarding van die nuwe generasie as gesinsisteem-lede	<ul style="list-style-type: none"> a. Aanpassing van die egpaarsisteem om kind(ers) te akkommodeer b. Aanvaarding van ouerskapsrolle c. Herskikking van verhoudings met uitgebreide gesin om ouerskap en grootouerrolle in te sluit.
4. Die gesin met adolessente	Toenemende buigsaamheid van gesinsgrense om die kinders se onafhanklikheid te akkommodeer	<ul style="list-style-type: none"> a. Verskuiwing in ouer-kind-verhouding om adolessent toe te laat om die gesinsisteem wisselend te betree en te verlaat b. Herfokus op middel-jare huweliks- en beroepskwessies c. Begin besorgdheid toon vir die ouer generasie

DIE GESIN SE LEWENSFASE	GRONDLIGGENDE EMOSIONELE PROSESSE BETROKKE BY VERANDERING	ESSENSIËLE TWEEDE-ORDE VERANDERING IN DIE GESIN VIR ONTWIKKELINGSVOORT-SETTING
5. Kinders verlaat die gesin as volwassenes	Aanvaar veelvoudige verlatings van en toetredes tot die gesinsisteam	<ul style="list-style-type: none"> a. Heroorweging van die egpaarsubsisteam as 'n paar b. Ontwikkeling van volwassene-tot-volwassene-verhoudings tussen ouers en hul volwasse kinders c. Heroorweging van verhoudings om aangetroude familie en klein-kinders in te sluit d. Verwerking van gebreke en afsterwe van ouers (grootouers)
6. Die gesin in later jare	Aanvaarding van die verskuiwing van die generasierolle	<ul style="list-style-type: none"> a. Handhawing van persoonlike en egpaar-funksionering en belangstellings ten spyte van fisiologiese aftakeling: eksploreer nuwe gesins- en sosiale rol-opsies b. Steun 'n meer sentrale rol vir die "middel" generasie c. Skep ruimte in die sisteem vir die wysheid en ervaring van die ouer geslag: ondersteun die ouer geslag sonder om ten behoewe van hulle te oorfunksioneer d. Verwerking van die dood van gade, sibbe en ander portuurgroep-lede asook voorbereiding op eie sterwe. Oorsig oor en integrasie van die eie lewe

2.3 TEORETIESE PERSPEKTIEWE OP DIE MULTIGENERASIETRANSMISSIE VAN GESINSBELEWING

2.3.1 Murray Bowen se teorie oor die gesin as emosionele sisteem

Bowen (1976) beklemtoon dat sy gesinsisteemteorie 'n spesifieke teorie oor die gesin se emosionele funksionering is. "Systems theory as I have defined it is a specific theory about human relationship functioning". (Bowen in Guerin, 1976: 26).

'n Belangrike aspek van Bowen se teorie vir hierdie studie is dat hy in sy konseptualisering van die gesin nie slegs op die kerngesin konsentreer nie, maar ook die multigenerasie-gesinsnetwerk insluit.

Die intense emosionele interafhanklikheid in gesinne maak gesinsinteraksie en verhoudingspatrone meer voorspelbaar as gedrag in enige ander verhoudingsnetwerk. Gesinne oefen druk uit op gesinslede om te konformeer tot die verwagte rolle en verhoudingspatrone oor generasies heen. (Hall, 1981: 25-27).

2.3.1.1 Die agt geïntegreerde konsepte van Bowen se teorie

Die agt konsepte verklaar die proses van emosionele funksionering in die gesinsisteem. Sommige van die konsepte het betrekking op algemene eienskappe van die gesinsisteem, terwyl ander fokus op besonderhede in spesifieke gesinsareas. Geen enkele konsep kan verstaan word sonder om dit in verhouding met die ander sewe te sien nie. (Hall, 1981: 22).

2.3.1.1.1 Selfdifferensiasie

Bowen beskou hierdie konsep as 'n hoeksteen van sy teorie. Dit definieer individue se graad van fusie of differensiasie tussen emosionele en intellektuele funksionering. (Bowen in Guerin, 1976: 65). Die meer gedifferensieerde individu het 'n graad van relatiewe outonomie tussen sy/haar intellektuele en emosionele sisteme bereik. Sulke individue is objektief, aanpasbaar en

minder afhanklik van ander in tye van stres. Alhoewel sulke individue bewus is van die verskil tussen emosionele en intellektuele funksionering en meer dikwels besluite op grond van hul intellek neem, mag hulle soms verkies om hul emosionele sisteem te laat oorheers in intieme verhoudings.

Individue met lae differensiasievlakke se intellektuele funksionering word deur hul emosionele funksionering oorheers. Dit word veral gereflekteer wanneer die individu se verhoudings onder hoë spanning verkeer. Sulke individue reageer dan gewoonlik subjektief, onlogies en emosioneel ontoepaslik op die ander individue in die verhoudings. Individue met lae differensiasievlakke vind dit nie moontlik om ten spyte van verhoogde spanning, steeds objektiewe verhoudings met die relevante ander individue in die verhoudings sisteem te handhaaf nie. (Bowen, 1978: 485).

Die begrippe basiese-self en pseudo-self hou verband met selfdifferensiasie. Die basiese-self is nie onderhandelbaar met ander nie en weerstaan eksterne druk om te verander. Dit is die geïntegreerde en vaste oortuigings van die individu.

Die pseudo-self, daarenteen, is onderhandelbaar in verhoudings en sonder enige vaste persoonlike oortuigings. Die individu aanvaar die opinies van ander, wat as "eie" opinies beskou word. (Hall, 1981: 53). Die aanvaarde oortuigings en opinies is dikwels uiteenlopend en teenstrydig.

2.3.1.1.2 Drie-persoon-sisteme

Verhoudings waarin slegs twee persone betrokke is, is die kleinste verhoudings sisteem in die gesin. Wanneer die angsvlak in die verhouding tussen twee individue sodanig verhoog dat dit ondraaglik word, word 'n derde individu soms betrek om 'n drie-persoon-verhoudings sisteem te vorm. Die drie-persoon-sisteem word gekenmerk deur intimiteit tussen twee van die

individue en afstand tussen hulle en die derde individu. In gesinne met drie lede is daar slegs een drie-persoon-sisteem terwyl daar in gesinne van vier of meer lede 'n aantal ineengeskakelde drie-persoon-sisteme voorkom.

2.3.1.1.3 Die kerngesin emosionele sisteem

Die kerngesin emosionele sisteem verwys na die intensiteit van emosionele reaksies tussen kerngesinslede. Die differensiasievlakke van die gesinslede en spesifiek dié van die egpaar, het 'n bepalende invloed op die intensiteit van verhoudings in die kerngesin. Minder gedifferensieerde individue is meer geneig tot disfunksionele fusie.

Die emosionele sisteem van die kerngesin gee dus 'n aanduiding van hoe verhoogde angsvlakke, veroorsaak deur gebrekkige differensiasie, deur die gesin geabsorbeer en binne die gesin versprei word. Naas die kerngesin is die gesin van oorsprong die mees intense en beduidende verhoudingsisteem waarby die tweede generasiegesin betrokke is. Hierdie twee emosionele sisteme is interafhanklik en veranderde emosionele invoer in die gesin van oorsprong kan die intensiteit van die kerngesinverhoudings beduidend modifieer.

2.3.1.1.4 Gesinsprojeksieproses

Die gesinsprojeksieproses is 'n proses waardeur surplus ongedifferensieerdheid in die kerngesin emosionele sisteem verwerk word. Projeksie vind gewoonlik vanaf een of albei ouers op die kind plaas.

Die sibstand van die kind en die intensiteit van sy/haar afhanklikheid van die ouers, is faktore wat die kind kwesbaar maak vir projeksie in die kerngesin. As gevolg van die ouers se hoë emosionele belegging in die oudste kind is hy/sy dikwels die ontvanger in die gesinsprojeksieproses. (Hall, 1981: 71-83).

2.3.1.1.5 Emosionele afsnyding

Emosionele afsnyding kom meestal voor in gesinne waar daar onderling oormatige emosionele afhanklikheid heers en waar die angsvlakke as gevolg hiervan in die emansipasieproses verhoog. Gesinslede het 'n sterk behoefte aan mekaar, maar kan nie die angse in hul verhoudingspatrone effektief hanteer nie en emosionele of geografiese afsnyding vind plaas as 'n poging om die angse te beheer.

2.3.1.1.6 Die Multigenerasie-transmissieproses

Die multigenerasie-transmissieproses verklaar die dinamiek van die gesinsprojeksieproses oor veelvuldige generasies heen. Die kind in 'n gesin wat die primêre objek van die gesinsprojeksieproses is, het uiteindelik 'n laer selfdifferensiasievlak as sy/haar ouers. So 'n persoon plant die gebrek aan selfdifferensiasie op die volgende generasie oor. Telkens het die volgende generasie minder selfdifferensiasie totdat dit na omtrent agt tot tien geslagte so laag is dat 'n gesinslid ernstige disfunksionele gedrag, byvoorbeeld skisofrenie of kriminele gedrag, mag toon. (Bowen, 1978: 168-169).

Die multigenerasie-transmissieproses kan as 'n sintese van verskeie van die voorgaande konsepte beskou word. Bowen sien die ontwikkeling van 'n disfunksionele individu as die gevolg van verskeie generasies waarin daar swak tot matige selfdifferensiasie, angsvolle drie-persoon-sisteme en gesinsprojeksie voorgekom het. (Okun en Rappaport, 1980: 120).

Bowen beweer dat gedragpatrone tussen ouers en kinders herskeppings is van gedragpatrone in vorige generasies en dat hierdie gedragpatrone in toekomstige generasies herhaal sal word. So byvoorbeeld kan 'n persoon wat intense emosionele afstand tussen sy ouers in hul huweliksverhouding beleef het, daarop reageer met emosionele onttrekking uit interpersoonlike verhoudings. Hy mag hom as gevolg van sy ervaring voorneem om 'n hoër vlak van emosionele intimiteit in sy eie huweliksverhouding te handhaaf. Hy is egter swak toegerus om intimiteit te ontwikkel aangesien dit nie in sy gesin van oorsprong gemodelleer is nie.

Onder hierdie omstandighede mag hy sy tendens om met interpersoonlike afstand vol te hou op sy vrou projekteer en haar as die een wat emosionele afstand handhaaf, bestempel. Op hierdie manier kan hy angs, geassosieer met moontlike verwerping indien hy meer emosionele intimiteit in sy huweliksverhouding sou inisieer, vermy en kan hy volhard in sy patroon van onttrekking aan interpersoonlike intimiteit.

Indien sy kind in die nuwe kerngesin op die ouers se emosionele afstand in hul huweliksverhouding met emosionele onttrekking reageer, word die vader se ervaring in sy gesin van oorsprong in die kerngesin herhaal, en sal die kind waarskynlik die belewing weer op sy beurt na die volgende geslag oordra. (Lynn en Garske, 1985: 388).

2.3.1.1.7 Sibstand

Volgens Bowen is hierdie konsep 'n aanpassing van Toman (1976) se werk oor die persoonlikheidsprofiel van persone gebaseer op hulle sibstand. Toman se uitgangspunt is dat kenmerkende karaktereienskappe van 'n persoon toegeskryf kan word aan die sibstand wat so 'n persoon binne sy gesin ingeneem het. Toman se sibprofiel maak dit moontlik om heelwat waarskynlike kennis oor enige persoon te hê.

Die graad van ooreenstemming tussen 'n gesinslid se werklike persoonlikheid en die persoonlikheidsprofiel vir sy sibstand volgens Toman, kan 'n aanduiding wees van die persoon se differensiasievlak en gevolglik sy/haar betrokkenheid by die drie-persoon-sisteme of projeksieproses in die gesin. (Levant, 1984: 105-106).

Hierdie konsep word hieronder (2.4) vollediger bespreek met betrekking tot die oudste kind in die gesinsisteem.

2.3.1.1.8 Die Emosionele Proses in die Samelewing

Net soos gesinne op angs kan reageer deur die emosionele sisteem, reageer die samelewing op groter skaal op sosiale angs. Chroniese sosiale angs veroorsaak dat die samelewing kontak verloor met sy

intellektueel-bepaalde beginsels, en emosionele besluite neem wat gerig is op die onmiddellike verligting van die angsvlak. Dit veroorsaak disfunksie en die verbrokkeling van sosiale strukture. Pogings deur wetgewers om die orde te herstel het die gevolg dat meer emosionele "noodhulp"-wetgewing ingestel word wat die probleem vererger. Repeterende siklusse ontstaan wat geleidelike regressie tot laer funksioneringsvlakke in die samelewing veroorsaak.

Bowen meen dat die chroniese angs in 'n samelewing ontstaan as gevolg van faktore soos:

- oorbevolking;
- krimpande voedsel- en grondstofbronne;
- besoedeling van die omgewing wat die nodige balans vir die onderhouding van lewe bedreig.

Die teoretiese konsepte van die Bowen-teorie laat 'n logiese uitbreiding tot 'n teorie van die samelewing as 'n emosionele sisteem toe. (Bowen, 1978: 385-386).

2.3.2 Aspekte van Boszormenyi-Nagy se perspektief op gesinsfunksionering

Boszormenyi-Nagy (1973) beklemtoon lojaliteit, regverdigheid en balansering as aspekte waarop sy perspektief op gesinsverhoudinge berus.

2.3..2.1 Gesinslojaliteit

Lojaliteit verwys na gesinslede se emosionele verbondenheid aan mekaar. Dit kan geografiese afstand oorskry en oor generasies voorkom.

In die interaksionele gesinsnetwerk beïnvloed die psigiese funksionering van 'n individu die ander gesinslede se funksionering. Die gesinsreëls en gesinsverwagtinge waarvolgens

die individu se verhoudingspatrone bepaal word, is dikwels implisiet en gegrond op gesinslojaliteit. Gesinslojaliteit noop die individu om die gesin se verwagtings vir hom/haar te volbring. (Berg-Cross, 1988: 272).

Elke gesinslid se gesinsverhoudings weerspieël "debiete" sowel as "krediete". Verhoudingskrediet impliseer die bevrediging en ondersteuning van ander gesinslede se behoeftes wat lojale gevoelens by die "debiteur" teenoor die "krediteur" stimuleer. Kinders betoon gewoonlik lojaliteit aan hul ouers weens die materiële en emosionele versorging wat die kinders van die ouers ontvang het.

In die opeenvolging van generasies en die gepaardgaande gesinsontwikkeling vind daar aanpassings en verskuiwings in 'n gesinslid se vertikale en horisontale lojaliteit plaas. Vertikale lojaliteit word betoon aan óf vorige óf toekomstige generasies. Horisontale lojaliteit het betrekking op die verhoudingspatrone binne die kerngesinsisteam.

2.3.2.2 Regverdigheid en balansering in gesinsverhoudings

'n Fundamentele behoefte by gesinslede is verhoudings gegrond op regverdigheid wat behels dat hulle mekaar se oorlewings-, ontwikkelings- en verwantskapsbehoefte sal bevorder. (Gurman & Kniskern, 1981: 162)

Enige wanbalans in 'n persoon se verhoudings tussen dit wat gegee word (krediet) en dit wat ontvang word van ander gesinslede (debiet), vorm die basis vir pogings om die persoon se gesinsverhoudings te balanseer. Die verhoudings tussen gesinslede het 'n wederkerige aard wat beide die gee- en ontvangaspekte daarvan betref. 'n Gesinslid word geëksploiteer wanneer die wederkerige aard van sy/haar verhoudings nie deur ander gesinslede gehandhaaf word nie. So 'n individu ontvang byvoorbeeld nie van 'n ander gesinslid nie in weerwil daarvan dat hy/sy aan die gesinslid gee. 'n Ongebalanseerde verhoudingstaat ontstaan en pogings om die staat te balanseer in ander verhoudings, selfs oor

generasies heen, mag aangewend word. 'n Individu wat deur 'n ouer geëksploiteer is, mag byvoorbeeld intense woede teenoor die ouer ervaar, maar weens sy/haar lojaliteit teenoor die ouer nie in staat wees om die emosionele beleving direk teenoor die ouer uit te druk nie. Die kind verdien krediet in die verhouding met die ouer wat nie in die wederkerigheid van hul verhouding gebalanseer word nie. So 'n persoon mag poog om sy verhoudingstaat te balanseer deur hoë ontvangseise aan sy eie kinders te stel. (Levant, 1984: 110).

Die multigenerasie aard van balansering word duidelik uit die feit dat 'n kind se verhoudings in 'n groot mate berus op die interaksiepatrone wat die ouers inisieer waarvan die aard weer berus op die ouers se beleving van verhoudings in die gesin van oorsprong. Soms mag "gee" in 'n kerngesin-verhouding die wyse wees waardeur dit ontvang word wat in die gesin van oorsprong ontbeer is. 'n Vader mag byvoorbeeld meen dat hy min of geen erkenning van sy eie vader ontvang het, en in teenstelling met sy eie ervaring, mag hy sy kind besondere erkenning gee. Die kind reageer met toewyding aan die vader waardeur die verhoudingstaat-wanbalans oor generasies reggestel word. (Lynn en Garske, 1985: 386).

2.3.3 Die genogram

In multigenerasieperspektiewe op gesinsfunksionering is die geskiedenis van die gesin essensieel om die verhoudingspatrone te beskryf. Die genogram word gebruik om die gesinsgeskiedenis oor ten minste drie generasies diagrammaties voor te stel.

Die genogram word opgestel en geïnterpreteer vanuit 'n sistemiese perspektief. Daar is geen kwantitatiewe metingskaal nie.

Inligting wat oor die gesinstruktuur verkry en maklik in die gestalt van die genogram gesien kan word, sluit byvoorbeeld die aantal kerngesinslede, sibstand en 'n aanduiding van die aard van verhoudingspatrone tussen gesinslede in.

Die ouderdomme van gesinslede en die datums van belangrike gebeure, laat afleidings oor die ontwikkelingsverloop van die gesin binne die normatiewe verwagting toe. Indien ontwikkeling nie binne die normatiewe val nie, kan moontlike probleme in die hantering van die ontwikkelingsfase verder eksploreer word.

Wanneer gesinslede gevra word om oor hul huidige situasie te praat in terme van onder andere gesinsreëls, rolverwagtings en emosioneel-belade onderwerpe in die gesin, word repeterende gedragsspatrone dikwels duidelik. Die genogram kan benut word om verhoudings- en strukturele patrone wat oor generasies voortgesit word of wissel, te ondersoek. (McGoldrick en Gerson, 1985: 1-8).

2.4 DIE OUDSTE KIND IN DIE GESINSISTEEM

In hierdie studie word tendense in die multigenerasietransmissie van verhoudingspatrone soos die oudste kind dit in die gesinsisteam beleef, ondersoek. Vir hierdie doel word die gesinsisteam oudste-kind-impak bespreek.

2.4.1 Die oudste kind in gesinsontwikkelingskonteks

Die geboorte van die eerste kind lui 'n multidimensionele oorgangsfase in die gesin se ontwikkeling in. Die aanvang van swangerskap bring reeds verandering in die verhouding tussen die egliede mee. Die grense van die intieme egpaarsubsisteam begin uitbrei om 'n derde lid te kan insluit. Die ongebore kind is nie alleen in die baarmoeder teenwoordig nie, maar ook in die fantasieë van die ouers.

Met die kind se geboorte verander die struktuur en funksie van die gesin. Die moontlikheid vir kerngesin emosionele prosesse, byvoorbeeld projeksie en die vorming van drie-persoon-sisteme (triangulasie), ontstaan. Veral die moeder is betrokke by die versorging van die baba en hierdie pre-okkupasie kan bedreigend wees vir haar eggenoot. Die vorige ewililibrium word versteur en 'n nuwe balans in gesinsverhoudinge moet gevind word.

Die aanvaarding van die ouerrol en die ontwikkeling van 'n positiewe verhoudingspatroon met die kind, verloop nie noodwendig sonder komplikasie nie.

Indien een of albei ouers 'n negatiewe verhouding gehad het met die oudste kind in hul gesinne van oorsprong, mag hierdie negatiewe identifikasie op die eersgeborene oorgedra word. Negatiewe oordrag kan ook as gevolg van die ouer se persoonlike sibstand in sy/haar gesin van oorsprong plaasvind. (Bentovim, Barnes en Cooklin, 1982: 312-313).

Ouers is geneig om die oudste kind anders te hanteer as dié wat na hom/haar gebore word. Ouerlike houdings, verwagtings, angs en ouerskapvaardighede word gemodifiseer deur hul ervaring met die oudste kind. Ouers is gewoonlik meer betrokke by die oudste kind. Die kind word meer gestimuleer en hulle praat meer met hom/haar. Ouers neig om hoër verwagtings te hê vir hul oudste en projekteer soms hul eie onvervulde ideale op hierdie kind. (Mussen, Conger, Kagan en Huston, 1984: 394-398).

Die volgende tabel toon sommige persoonlikheidseienskappe van individue wat met geboorte-orde geassosieer word.

TABEL II: Opsomming van algemene sibstand effekte. (Berg-Cross, 1988: 200)

OUDEST	MIDDELSTE	JONGSTE	ENIGSTE
<ul style="list-style-type: none"> - Hoë presteerder - Neig na ander wanneer angstig of bevrees - Konserwatief - Konseptuele denker - Konsekwent en rigied - Leierskapsposisie - Soek tekens van aanvaarding - Stel in herkoms belang - Hoër self-waarde - Ekstrovert - Ernstig - Konsensieus - Krities - Self-geldend - Ouers georiënteerd - Behaal hoër akademiese vlakke - Behaal hoër punte op nasionale metriete studiebeurse en eksamens 	<ul style="list-style-type: none"> - Kompetierend - Goeie onderhandelaar - Harde, standvastige werker - Sorgvry - Analitiese denker - Vriendelik - Empaties - Sensitief teenoor portuurgroep - Realistiese self-aanvaarding - Besit selfvertroue - Baie aanpasbaar - Gewild onder portuurgroep - Prakties - Realistiese doelstellings - Aanvaar advies geredelik 	<ul style="list-style-type: none"> - Gemaklik - Sorgvuldig - Onderhoudend - Maak verskonnings, misleidend - Afhanklik - Mag minderwaardig voel - Liefdevol - Kreatief 	<ul style="list-style-type: none"> - Neig na ander wanneer angstig - Konseptuele denker - Stel in herkoms belang - Konsensieus - Krities - Onafhanklik - Ouers georiënteerd

Die geboorte van die eerste kind in die kerngesin, kondig 'n volgende ontwikkelingsfase in die gesin van oorsprong aan. Grootouers sien gewoonlik uit na die geboorte van die nuwe generasie maar hulle kan ambivalente gevoelens hê, aangesien die geboorte van hul kleinkinders hulle onder andere ook aan hulle eie verganklikheid mag herinner.

Met die koms van die eerste baba word die verhoudingspatrone met die gesin van oorsprong dikwels her-oorweeg. Die oop kerngesinsisteem laat die grootouers gewoonlik toe om te deel in die belewing van die oudste kind. Soms kan grootouers, veral die ouma, letterlik of metafories haar intrek by die kerngesin neem. 'n Algemene konflik tydens hierdie fase is oor die "besit" van die kind.

In die proses van heroorweging van hul verhoudings met hul ouers, ontdek die ouers nuwe eienskappe van hulleself. Dikwels ervaar die ouers 'n nuwe verbondenheid aan die gesin van oorsprong omdat hulle agterkom dat hulle die gevoelens beleef wat hulle vroeër nooit in hul ouers kon verstaan nie.

Die nuwe ouers kan ook ontdek dat hulle ervaring van die kerngesin van dié van die gesin van oorsprong verskil. Die ontdekking van die nuwe ouers dat hulle wat gesinsbelewing betref, ooreenkomste en verskille met hulle eie ouers het, kan die verhoudingspatrone tussen die gesinslede beïnvloed. Die nuwe ouers herhaal dikwels die verhoudingspatrone van hul gesin van oorsprong in die nuwe kerngesin wat bestaande verhoudingspatrone tussen die generasies kan verstewig. Soms poog ouers egter om die verhoudingspatrone en die gepaardgaande emosionele belewing, te verander. Die behoefte om 'n sukses te maak van die gesinslewe en die openheid van die kerngesin vir die vloei van inligting, is waarskynlik die grootste tydens hierdie ontwikkelingsfase van die gesinsisteem. (Bentovim, e.a., 1982: 202-311).

Wanneer ander kinders gebore word, word die stabiele verhoudingspatrone wat intussen rondom die oudste kind opgebou is, versteur. Dit skep die geleentheid vir 'n meer komplekse gesinsisteem om te ontwikkel wat ook 'n kindersubsisteem insluit. Die oudste kind se individuele ontwikkeling is die impetus vir elke volgende ontwikkelingsfase van die gesinsisteem.

2.4.2 Gesinskonstellasie en oudste kind persoonlikheidsprofiele

2.4.2.1 Gesinskonstellasie

Volgens Gilliland e.a. (1984) plaas Adler klem op die groot rol wat die gesin as sosialiseringagent op die kind se ontwikkeling het. (Gilliland, James, Roberts en Bowman, 1984: 43). Gevolglik bestudeer hy die gesinskonstellasie waarbinne die kind grootword. Met gesinskonstellasie bedoel Adler die verhoudings wat tussen die lede van 'n gesin bestaan, en meer spesifiek die relatiewe status wat die individuele lede bekleed. (Meyer, Moore en Viljoen, 1988: 113). Veral die posisie wat die kind in die sibstand van die gesin het, speel 'n rol in die tipiese verhoudingspatrone wat hy/sy sal vestig. Aan elke posisie word daar sekere rolle en gedragswyses gekoppel wat meebring dat die kinders in 'n spesifieke posisie geneig is om soortgelyke tipiese persoonlikheidseienskappe te ontwikkel.

Pulakos (1987) bevestig dat jong volwassenes hul eie en hul sibbe se rol in hul gesinne volgens tipiese verwagte geboorte-orde-effekte sien. Die oudste kind van beide geslagte word gewoonlik in die "verantwoordelike" sibrol beleef. (Pulakos, 1987: 326-327). Perlin en Grater (1984) vind 'n beduidende verskil in die selfverslaggewing van eersgeborenes en persone in ander sibstande ten opsigte van interpersoonlike gedrag. Eersgeborenes rapporteer meer dominerende en aggressiewe gedrag as persone in ander sibstande. (Perlin en Grater, 1984: 22-27).

Oudste kinders kry normaalweg baie aandag totdat die tweede kind gebore word. Dit het 'n vermindering in aandag en 'n verandering in die posisie van die oudste kind in die gesin tot gevolg wat as "onttroning" beleef word. Die oudste kind kan hierop reageer deur 'n wrok teenoor die ouers en sibbe te ontwikkel en kan gevolglik in 'n individu ontwikkel wat na mag en erkenning strewe. (Hall en Lindzey, 1978: 166-167; Perlin en Grater, 1984: 22).

Saunders en Norcross (1988) vind geen beduidende verskil tussen eersgebore en latere kinders wat die teenwoordigheid van sibbe of

ander gesinslede in hul vroegste herinneringe betref nie. Wat die inhoud van vroegste herinneringe betref, vind hulle wel verskille ten opsigte van sekere aspekte. Oudste kinders se vroegste herinneringe het meer traumatiese gebeure, byvoorbeeld siekte of besering, ingesluit as later gebore sibbe se herinneringe. (Saunders & Norcross, 1988: 96-101).

Volgens Robey e. a. (1988) is oudste kinders aanvanklik die enigste ontvangers van affek vanaf hul ouers in die kerngesin en hulle status verander na dié van mededinger om affek wanneer die ander kinders gebore word. Oudste kinders ervaar die "naïewe affek-teorie" meer intens as ander kinders, dit wil sê die kind ervaar dat die affek in die gesin sal opraak wanneer sy/haar ouer en 'n sib in affektiewe interaksie is. (Robey, Cohen, Epstein en Rutgers, 1988: 2-7).

Toman (1976) brei die gesinskonstellasiekonsep tot 'n twee-generasie-model uit en detailleer die persoonlikheidseienskappe van egpare, ouers en kinders in verskillende gesinskonstellasies. Gesinskonstellasie speel 'n belangrike rol in multigenerasie-analise (Lieberman, 1979: 23). 'n Persoon se geboorte-ordeposisie is relevant vir sy emosionele beleving in sy gesin van oorsprong, sowel as vir toekomstige verhoudings met 'n huweliksmaat en kinders. 'n Oudste kind beleef hom-/haarself dikwels as "spesiaal" en in die besonder verantwoordelik vir die welstand van die gesin en die voortsetting van die gesinstradisies. Ten spyte hiervan kan die oudste kind die jonger sibbe tog as indringers beleef wat sy/haar eksklusiewe posisie bedreig. Verhoudingspatrone van konflik, afstand of intimiteit wat uit hierdie situasie mag ontstaan, kan oor generasies heen oorgedra word. (McGoldrick & Gerson, 1985: 46-47).

Ouers se houding en rolverwagtings kan 'n kind se posisie in die gesin en sy/haar funksionering beduidend beïnvloed. Die meeste kulture gee voorkeur aan seuns as oudste kinders. 'n Oudste seun met 'n jonger suster kan dus in 'n meer "voordelige" posisie wees

as 'n oudste suster met 'n jonger broer. In laasgenoemde geval sal die suster dikwels die verantwoordelikhede van 'n oudste kind moet dra, sonder die erkenning daarvoor. (McGoldrick en Gerson, 1985: 63).

Bowen (1978) maak 'n onderskeid tussen die strukturele en funksionele posisie van 'n kind in die gesin. Volgens hom is die oudste kind een van die algemeenste "spesiale" kinders (as gevolg van die aanvanklike hoë emosionele investering in die kind), wat uitgesonder kan word vir die gesinsprojeksieproses. Indien die oudste kind die fokus raak vir die oormaat ongedifferensieerdheid in 'n gesin, sal hy/sy die tipiese eienskappe van 'n oudste kind verloor en in teenstelling daarmee hulpeloos, klaerig en afhanklik raak. In so 'n gesin sal die tweede kind waarskynlik die karaktereienskappe van 'n oudste kind hê. Die tweede kind word dan funksioneel die oudste in die gesin. (Bowen, 1978: 385).

Lohman, e.a. (1985) bevind dat objektiewe sibstand en 'n persoon se psigologiese (funksionele) sibstand veral vir tweede en derde kinders kan verskil. Tagtig persent van die eersgeborenes wat in Lohman en andere se studie gebruik is se ordinale en funksionele gesinsposisies het volgens die proefpersone se persepsies ooreengestem. (Lohman, Lohman en Christensen, 1985: 321-325).

Volgens Bowen (1978) speel die vader gewoonlik 'n ondersteunende rol vir die moeder terwyl sy die gesinsprojeksieproses inisieer. Afhangende van die moeder se gesinskonstellasie in haar gesin van oorsprong, kan sy 'n voorkeur hê om op óf seuns óf dogters te projekteer. (Bowen, 1978: 381).

Die geboorteposisie van 'n multigenerasielyn van dieselfde-geslagstamouers mag 'n beduidende invloed hê op die gedrag van die jonger generasies in 'n gesin. "For some women, the sibling position influence of the mother, grandmother and other maternal ancestors may be more significant than that of the father and paternal ancestors". (Hall, 1981: 117).

Verhoudingspatrone kan egter ook kruisgeslagtelik van een generasie na 'n ander oorgedra word. Dit is byvoorbeeld moontlik dat 'n seun 'n noue verhouding met sy moeder kan hê en 'n konflikverhouding met sy vader. Net so kan 'n dogter en haar pa 'n besondere noue verhouding hê, terwyl daar afstand tussen haar en haar ma is. Indien die egpaar boonop 'n konflikterende verhouding met mekaar het, is die waarskynlikheid groot dat hierdie soort verhouding (naamlik dogters na aan hul vaders en seuns na aan hul moeders) na die volgende geslag oorgedra sal word. Daar ontstaan dus 'n komplementêre patroon van afstand in die huwelik en dieselfde-geslag-konflik met teenoorgestelde-geslag-alliansies tussen die generasies. (McGoldrick en Gerson, 1985: 97). Berne (in James, 1984) meen dat die tendens in oordrag van houdings en gedragpatrone tussen generasies kruisgeslagtelik is. "The family parade can alternate between the sexes, passing script messages from grandfather to mother to son and so on." (James, 1984: 21). Noller (1980) bevestig vroeëre navorsing dat ouers minder negatiewe verbale gedrag teenoor die oudste kind van die teenoorgestelde geslag toon as wanneer die ouer en oudste kind van dieselfde geslag is. (Noller, 1980: 159-160). Russell, Russell en Macquarie (1987) vind geen bewys dat ouers meer interaksie het met dieselfde geslag kind of dat hulle hierdie tipe interaksie verkies nie. (Russell, Russell en Macquarie, 1987: 1573-1583).

Die verhoudingspatroon oor twee generasies wat hierbo beskryf is (huwelikskonflik en teenoorgestelde-geslag-alliansies tussen generasies), kan volgens McGoldrick en Gerson (1985) vanuit 'n ander perspektief as volg geïnterpreteer word:

- Die verhouding tussen die vader, moeder en kind is interafhanklik en die een is 'n funksie van die ander. (McGoldrick en Gerson, 1985: 97).
- Vanuit hierdie perspektief is as voorbeeld die vader se afstand van die moeder 'n funksie van sy nabyheid aan die dogter en 'n funksie van die moeder se konflik met die dogter. Dit illustreer Bowen se drie-persoon-sisteen-konsep.

Soos hierbo genoem, is die oudste kind in 'n gesin dikwels die persoon wat in so 'n sisteem vasgevang kan word. Bowen (1978) verwys in hierdie verband na "the triangled child". (Bowen, 1978: 382).

2.4.2.2 Persoonlikheidsprofiele van oudste kinders

Bowen (1978) maak die volgende stelling in verband met 'n persoon se sibstand in sy gesin: "Based on my research and therapy, I believe that no single piece of data is more important than knowing the sibling position of people in the present and past generations. (Bowen, 1978: 385). Hy stel verder dat Toman (1976) se persoonlikheidsprofiele van persone volgens hulle sibstand besonder baie ooreenkom met sy eie observasies. Toman bespreek nie profiele van kinders wat die objek van die gesinsprojeksieproses is nie, terwyl Bowen hieraan aandag gegee het. Volgens Bowen (1976) is Toman se uitgangspunt dat belangrike persoonlikheidseienskappe van 'n persoon bepaal word deur die gesinskonstellasie waarbinne hy grootword. Die profiele is so akkuraat dat hulle gebruik kan word om:

- Vorige generasies van die gesin se emosionele proses te herkonstrueer.
- Die emosionele proses in die huidige kerngesin en gesin van oorsprong te verstaan.
- Afleidings oor die toekoms (toekomstige gedragspatrone) te maak. (Bowen, 1978: 206).

McGoldrick en Gerson (1985) maan dat die hipoteses oor gesinskonstellasie nie te letterlik vertolk moet word nie. "Many people fit the characterizations, but many do not. Also, the usual sibling constellation predictions may be influenced by a number of other factors." (McGoldrick en Gerson, 1985: 61). Bewustheid van gesinskonstellasies kan nietemin bruikbare normaliserende verklarings bied oor 'n persoon se rol in die gesin en moontlike tendense in sy toekomstige verhoudingspatrone aandui. Indien die tipiese profiel nie teenwoordig is nie, kan dit 'n aanduiding wees van ander faktore in die gesin wat ondersoek kan word ten einde verklarings te bied. Volgens Boszormenyi-Nagy

(1986) is kennis van psigiese motiewe 'n sleutel tot die verstaan van die realiteit van menslike verhoudings. (Boszormenyi-Nagy, 1986: 207).

Persoonlikheidsprofile van oudste kinders, soos opgestel deur Toman (1976), word vervolgens bespreek. (Toman, 1976: 143-181; Lieberman, 1979: 97-99).

Die oudste broer van broers

Hy is geneig om ander mense te probeer beheer. In sy vroeë kinderjare is hy letterlik sterker, wyser en meer verantwoordelik as sy broers wat na hom gebore word. Sy inisiële verhoudings is met volwassenes, maar hy vorm ook kontrolerende verhoudings met sy broers ná hulle geboorte wat konflik kan veroorsaak. In baie samelewings het die oudste broer die outoriteitsrol en is hy by uitstek die persoon wat die gesinstradisie voortsit.

Die oudste broer van broers se gebrek aan 'n intieme sibverhouding met die teenoorgestelde geslag, beperk sy vermoëns om die vroulike deel in sy eie persoonlikheid te identifiseer. Dit beperk ook sy verhoudingspatrone met die teenoorgestelde geslag in die toekoms. Aangesien hy geen ervaring het van dominante sibbe nie, ervaar hy homself as die natuurlike leier van 'n portuurgroep of huweliksverhouding. Sy vroegste jare sonder sibbe, veroorsaak dat hy op homself aangewys is vir spel en hy ontwikkel selfstandigheid.

Die oudste broer van susters

Hy verkies 'n leierskapsposisie eerder as 'n onderdanige een, maar hy het 'n "leef en laat leef"-houding. Vrouens speel 'n baie belangrike rol in sy lewe, trouens, sy liefde vir die teenoorgestelde geslag is sy belangrikste dryfveer. Hy sal baie verduur om vroue se guns te wen en hulle te verower. Hy is gewoonlik liefdevol en bedagsaam teenoor vroue. Hierdie persoon kom goed oor die weg met ander mans behalwe met dié in dieselfde sibstand as hy. Hy is egter meer ingestel op verhoudings met vroue as met mansvriende.

Die oudste suster van susters

Hierdie persoon skep gewoonlik 'n selfversekerde indruk en sy kan egosentries wees. Sy sal slegs toelaat dat manlike persone beheer oor haar uitoefen, indien so 'n man onteenseglik haar meerdere is. Sy verwag dat ander vroulike persone haar gesag sal aanvaar en haar outoriteit sal respekteer. Sy toon dikwels besondere dryfkrag. Alhoewel sy opdragte van slegs sekere persone (gewoonlik manlik en vaderlik) aanvaar, verwag sy om "gehoorsaam" te word deur byna almal.

Die oudste suster van broers

Die dogter in hierdie posisie se leierskap en outoriteit in die gesin sal deur haar broers uitgedaag word. Hierdie konflikte kan haar selfstandige houding wat sy as enigste kind in haar vroeë lewensjare aangekweek het, versterk. Sy staan in 'n kompeterende verhouding met haar broers. Haar verhoudingservaring met vroulike persone is beperk en sy mag die kompeterende aspek van haar verhouding met haar broers na haar verhoudings met persone van dieselfde geslag oordra.

Die sibstandprofiele kan gesien word as veralgemenings en behoort in verband gebring te word met elke gesin se besondere dinamiek. Die beduidenheid daarvan lê meer in die afleidings wat gemaak kan word oor tendense in die persoon se verhoudingspatrone, as in besonderhede oor elke gesinslid. (Lieberman, 1979: 101).

Die sibstandposisie van albei ouers in hul gesinne van oorsprong kan 'n aanduiding wees van verwagte konflikte in die huwelik. Persone wat in dieselfde geboorteposisie in hul gesinne van oorsprong was, sal aanpassing in die huwelik waarskynlik moeiliker vind as persone wat in komplementêre gesinsposisies was. Met komplementêr word bedoel dat die egpaar se sibkonstellasies in hul gesin van oorsprong in hul huwelik herhaal word, byvoorbeeld 'n oudste broer van susters trou met die jongste suster van broers. Wanneer twee oudste kinders trou, byvoorbeeld 'n oudste broer van broers en 'n oudste suster van broers, kan konflik oor die "magsrol" in hierdie nie-komplementêre huwelik verwag word. (Bowen, 1978: 478; McGoldrick en Gerson, 1985: 50-52;

Lieberman, 1979: 101-102). Konflik en spanning in die huwelik verhoog die moontlikheid van die gesinsprojeksieproses op die (oudste) kind.

In hierdie studie word daar nie ingegaan op die invloed wat beide ouers se gesinsposisie in hul gesinne van oorsprong op hul verhoudingspatrone met hul oudste kind mag hê nie. Daar word in hierdie studie gefokus op tendense in die multigenerasie-transmissie van verhoudingspatrone vanaf 'n ouer wat die oudste in sy/haar gesin van oorsprong was, na sy/haar oudste kind van die teenoorgestelde geslag in die kerngesin.

HOOFSTUK III

NAVORSINGSMETODE

3.1 NAVORSINGSONTWERP

Hierdie studie is ontwerp om met behulp van intergenerasiedata tendense in die multigenerasietransmissie van verhoudingspatrone tussen eersgebore ouers en hulle oudste kinders te ondersoek. Die studie is gedoen om vas te stel of die persepsie van verhoudingspatrone (gesinsbelewing) van 'n eersgebore ouer in sy/haar gesin van oorsprong en hierdie ouer se oudste kind, van die teenoorgestelde geslag, se gesinsbelewing in die kerngesin betekenisvol ooreenkom of verskil.

3.2 DIE MEETINSTRUMENT

Vir hierdie studie is die "Family Relations Test" (Bene en Anthony, 1985), sowel as die "Family Relations Test Adult Version" (Bene, 1965) gebruik. In die res van die teks sal na hierdie toets verwys word as die GVT (gesinsverhoudingstoets).

Die GVT gee op 'n objektiewe, betroubare en vinnige manier 'n beeld van die kind se gesinsbelewing. Dit dui nie alleen die rigting en intensiteit van die kind se gevoelens teenoor die belangrikste lede van sy gesin aan nie, maar gee ook 'n beeld van die gesinslede se wederkerige gevoelens teenoor die kind soos wat hy/sy dit beleef (Bene en Anthony, 1985: 4). Die GVT kan as 'n gestruktureerde projeksietoets beskou word.

3.2.1 Beskrywing van die GVT

Die GVT bestaan uit 'n vorm wat geskik is vir die jonger kind, 'n vorm geskik vir die ouer kind en ook 'n volwasse vorm. Al drie variasies van die toets is gebruik.

Die handleiding vir kinders stel 'n ouderdom van tussen ses en agt jaar voor as afsnypunt van hierdie toets vir die jonger kind vorm. (Bene en Anthony, 1985: 12). Die kind se vlak van kognitiewe funksionering word in ag geneem by die besluit oor die afsny-ouderdom. Die jong kind het nog nie begrip vir die relatiwiteit

van verhoudings nie en rolverwarring ontstaan maklik by hom. Volgens Piaget (Bene en Anthony, 1985: 4), is die gesinsverhoudingsstelsel eers ten volle begrypbaar vir die kind teen ongeveer ouderdom agt jaar. Die jonger kind vorm is op kinders van vier tot ses jaar en die ouer kind vorm op kinders van sewe tot agt jaar afgeneem in hierdie studie.

Die jonger kind vorm

Die GVT opereer as 'n "posman-speletjie" waar die kind items aan figure pos wat hy/sy geselekteer het om sy/haar eie gesinslede te verteenwoordig. Hierdie figure sluit 'n "self" in aan wie items wat volgens die kind se persepsie by homself/haarself tuishoort, gepos kan word. 'n "Meneer niemand" word by die spel betrek aan wie al die items wat nie op die gesin (insluitende die self) betrekking het nie, gegee kan word.

Die 40 items word in die volgende gevoelenskategorieë verdeel:

- positiewe uitgaande gevoelens vanaf die kind na gesinslede;
- negatiewe uitgaande gevoelens vanaf die kind na gesinslede;
- positiewe inkomende gevoelens vanaf gesinslede na die kind;
- negatiewe inkomende gevoelens vanaf gesinslede na die kind;
- afhanklikheidsgevoelens.

Vorm vir die ouer kind

Daar is 99 gevoelsitems wat as volg groepeer word:

- gematigde positiewe gevoelens wat vanaf die kind uitgaan
- sterk positiewe gevoelens wat vanaf die kind uitgaan
- gematigde negatiewe gevoelens wat vanaf die kind uitgaan
- sterk negatiewe gevoelens wat vanaf die kind uitgaan
- gematigde positiewe gevoelens wat die kind vanaf gesinslede ontvang
- sterk positiewe gevoelens wat die kind vanaf gesinslede ontvang
- gematigde negatiewe gevoelens wat die kind vanaf gesinslede ontvang

- sterk negatiewe gevoelens wat die kind vanaf gesinslede ontvang
- moederlike oorbeskerming
- vaderlike verwenning ("overindulgence")
- moederlike verwenning

Dieselfde toetsinstruksies is van toepassing op albei variasies van die toets vir kinders.

Volwasse vorm

- Die volwasse vorm bevat dieselfde kategorieë as die vorm vir die oudste kind, asook die volgende twee:
- toereikendheid of persoonlikheidsterkte
- ontoereikendheid of swakheid van persoonlikheid

Met die afneem van die volwasse vorm, word dit deurgaans beklemtoon dat die persoon besig is met sy/haar persepsies van die persoonlike kinderjare; volgens Bene (1965: 5), die eie "psigiese verlede". Indien die persoon sou vra na watter ouderdom die terugverplasing gedoen behoort te word, is dit enige ouderdom voor 15 jaar. (Bene, 1965: 7).

3.2.2 Norms, geldigheid en betroubaarheid van die GVT

Frost (1969) meen dat norms nodig is om die response van "normale" ouer kinders op die GVT te evalueer. Hy stel norms vas wat 'n duidelike onderskeid maak tussen "normale" kinders en "afwykende" groepe kinders (Frost, 1969: 413). Rosen en Brigham (1984: 521) stel norms vir jonger kinders vas.

Alhoewel Bean (1977) op beide die kinder- en volwasse variasie van die GVT beduidende tellings kry om tussen twee groepe proefpersone te onderskei, meen hy dat die aantal tellings wat wel 'n onderskeid maak, te min is om die konstruktgeldigheid van die toets bo twyfel vas te stel. (Bean, 1977: 4128).

Bene (1973) meen dat itemanalise op die GVT moontlik is in weerwil van Kauffman en Donald (1973) se kritiek dat lae frekwensies en

meervoudige toewysing van items, dit onmoontlik maak. Bene (1965) meen dat die toets met 'n redelike mate van sekerheid gebruik kan word. Sy staaf haar mening deur die toetsresultate te vergelyk met gedokumenteerde gevallestudies in die geval van die toets vir kinders. Die geldigheid van die volwasse vorm word gestaaf deur navorsingsresultate aangesien dit moeilik is om die toetsresultate met eksterne kriteria te vergelyk. (Bene, 1965: 27).

Kauffman (1970) vind hoë toets-hertoets betroubaarheid vir die GVT en hy meen dat ander se bevindinge in verband met die toets se betroubaarheid belowend is. (Kauffman, 1970: 187). Aanvaarbare toets-hertoets korrelasies word vir twee aparte groepe persone gevind deur Bean (1977: 4127).

3.2.3 Die GVT en ander studies

'n Aantal studies is onderneem waar die GVT as meetinstrument gebruik is. Dit sluit onder andere die volgende onderwerpe in: enuretiese kinders (Teichman en Granot, 1977), gedragsmoeilike adolessente (Rich en Rothchild, 1979), kinders met leesprobleme (Kauffman, Weaver en Weaver, 1971), onderpresteerders (Kauffman, 1971; Philipp en Orr, 1978), toetsinhibisie (Frost en Lockwood, 1973), die Rorschach-toets (Bene, 1975), ouers se voorspellings van hul kinders se GVT-persepsies (Kauffman, Hallahan en Ball, 1975) en multigenerasie-transmissie (Bowman, 1989).

3.3 HIPOTESE

Ten einde tendense in die multigenerasie-transmissie van die gevoelsbeleving van die oudste kind oor twee generasies te ondersoek, is die volgende hipotese gestel:

H0 - Daar is geen betekenisvolle verskil in die persepsie van gesinsverhoudinge van 'n oudste kind in die kerngesin en daardie kind se teenoorgestelde-geslag ouer, wat die oudste in sy/haar gesin van oorsprong was, nie.

H1 - Daar is 'n betekenisvolle verskil in die gesinsbeleving van teenoorgestelde-geslag oudste kinders oor twee generasies.

3.4 PROEFPERSONE

Die GVT is afgeneem op dertien middelklas, Afrikaanssprekende gesinne van 'n voorstad van Kaapstad. Hierdie gesinne het almal vooruitstrewende, normale, intakt, kerngesinne verteenwoordig. Daar was ten minste twee kinders in elke gesin. Die vaders het professionele beroepe of beroepe in 'n besigheidsrigting beoefen. Die moeders was gegradueerde persone wat ten tye van die toetsafname huisvrouens was. Die vaders se gemiddelde ouderdom was 35 en die moeders se gemiddelde ouderdom was 33 jaar. Daar was geen uiterstes wat die egpare se ouderdomme betref nie. Die totale aantal volwassenes op wie die toets afgeneem is, was $N = 26$. Die totale aantal kinders op wie die toets afgeneem is, was $N = 22$. Die chronologiese ouderdomme van kinders op wie die jonger kind variasie van die toets afgeneem is, was vyf tot ses jaar, waarvan agt meisies en sewe seuns was. Die chronologiese ouderdom van al die kinders op wie die ouer kind variasie van die toets afgeneem is, was sewe jaar waarvan vyf meisies en twee seuns was.

Bogenoemde gegewens is deur Bowman (1989) gebruik om die multigenerasie-verhoudingspatrone tussen vaders en hulle kinders te ondersoek.

Vir die doel van hierdie studie is die eersgebore ouers en hulle oudste kinders uit die proefpersone geselekteer. Daar was drie oudste moeders met drie oudste seuns. Van hierdie seuns was twee ses jaar oud en een 'n sewejarige. Daar was ook drie oudste vaders met drie oudste dogters waarvan twee dogters ses jaar oud en een 'n sewejarige was.

3.5 ONDERSOEKPROSEDURE

Die GVT (jonger en ouer kind vorms) is op elke kind individueel afgeneem deur drie opgeleide meestersgraad-studente in hulle internskapjaar. Die standaard-toetsprosedure is gevolg.

Die volwasse vorm van die toets is op elke ouer individueel afgeneem deur 'n opgeleide sielkundige. Nadat die standaard-toetsprosedure aan die ouers verduidelik is, is hulle gevra om die toetsitems aan die figure toe te wys volgens hulle persepsies as

kind, dit wil sê soos hulle hulle gesin van oorsprong beleef het voor die ouderdom vyftien jaar.

Die aantal items wat aan die gesinsfiguur toegewys is, is in alle gevalle deur deskundige sielkundiges nagesien. Tellings is slegs vir die volgende vier kategorieë verkry:

- uitgaande positiewe gevoelens (UIT +)
- inkomende positiewe gevoelens (IN +)
- uitgaande negatiewe gevoelens (UIT -)
- inkomende negatiewe gevoelens (IN-)

3.6 ONTLEDINGSMETODE

Indien "UIT +", "UIT -", "IN +" en "IN -" afsonderlik beskou word, word vir elke tipe ouer-kind relasie (oudste ma en oudste seun, oudste pa en oudste dogter) vier gebeurlikheidstabelle wat soos volg daaruit sien, verkry:

GESIN	LID	WIE			
		NIEMAND(N)	VADER(V)	MOEDER(M)	SIBBE(S)
E	VADER/MOEDER DOGTER/SEUN				
F	VADER/MOEDER DOGTER/SEUN				
H	VADER/MOEDER DOGTER/SEUN				

- WIE dui op die gesinslede na wie of van wie 'n betrokke gevoel uitgegaan het of ontvang is.
- LID dui aan of dit vader of moeder, dogter of seun is.
- GESIN dui die kode van die gesin aan (E, F, H ensovoorts).

Vir elk van die agt tabelle wat op hierdie wyse verkry word, word 'n loglineêre model gesoek wat die variasie in die betrokke tabel

die beste beskryf. Statistiese toetse word gebruik om die parameters in die versadigde model wat betekenisvol van nul verskil, te identifiseer. Die versadigde model word gegee deur:

$$\text{Loge } M_{ijk} = \mu + \overset{W}{\pi_i} + \overset{L}{\pi_j} + \overset{G}{\pi_k} + \overset{WL}{\pi_{ij}} + \overset{WG}{\pi_{ik}} + \overset{LG}{\pi_{jk}} + \overset{WLG}{\pi_{ijk}}$$

Voorgaande simbole word soos volg omskryf:

M_{ijk} - Die verwagte frekwensie in sel (ijk) waar
 $i = 1,2,3,4$ die kategorieë van WIE (afgekort W),
 $j = 1,2$ die kategorieë van LID (L) en
 $k = 1,2,3,4,5,6$ die kategorieë van GESIN (G),
 met ander woorde watter gesin, aandui.

μ - algehele gemiddelde effek

π_i^W - die bydrae tot die selffrekwensie van die i-de
 kategorie van die veranderlike WIE
 Net so word π_j^L en π_k^G vir LID en GESIN gedefinieer.

π_{ij}^{WL} - interaksie van die eerste orde tussen vlak i van
 WIE en vlak j van LID
 Net so word π_{ik}^{WG} en π_{jk}^{LG} ten opsigte van wie/gesin
 en lid/gesin gedefinieer.

π_{ijk}^{WLG} - interaksie van die tweede orde tussen vlak i van
 WIE, vlak j van LID en vlak k van GESIN

In die besonder word belanggestel in die betekenisvolheid van die effekte π_{ij}^{WL} , π_{ik}^{WG} en π_{ijk}^{WLG} wat in die res van die teks kortliks as WL, WG en WLG aangedui word.

Die interpretasie van die aanwesigheid van hierdie parameters is soos volg:

- WL : Betekenisvolle assosiasie tussen wie en lid beteken dat die vader/moeder betekenisvol van die dogter/seun verskil ten opsigte van die uitgaan (of inkom) van 'n gevoel.
- WG : Betekenisvolle assosiasie tussen wie en gesin beteken dat die gesinne betekenisvol van mekaar verskil ten opsigte van die uitgaan (of inkom) van gevoelens.

-WLG : Die assosiasie tussen wie en lid verskil betekenisvol van gesin tot gesin.

Voorgaande prosedure is met behulp van die 1988-uitgawe van die BMDP-Hoofraamrekenaarpakket op die agt genoemde tabelle uitgevoer. Die verkreeë resultate word in hoofstuk 4 gegee en verduidelik.

Parsiële- en Marginale toetse (Brown, 1976: 37-46) is gebruik om die betekenisvolle interaksies te identifiseer en deurgaans is 'n betekenispeil van ongeveer 5% gebruik in die besluitneming (met ander woorde 0-waardes van kleiner as ongeveer 5%).

HOOFSTUK IV

BEVINDINGS, INTERPRETASIE EN GEVOLGTREKKING

Betekenisvolle interaksies vir die twee tipes ouer-kind-relasies, (oudste vader/oudste dogter en oudste moeder/oudste seun) op die vier dimensies (Uit^+ , In^+ , Uit^- , In^-) van gesinsbeleving is met behulp van die loglineêre metode soos in hoofstuk III beskryf, geïdentifiseer.

Indien die nul-hipotese vir enige van die dimensies (Uit^+ , In^+ , Uit^- , In^-) verwerp word, beteken dit dat daar 'n betekenisvolle verskil was tussen die gesinsbeleving van die eersgebore ouer in die gesin van oorsprong en sy/haar oudste kind, van die teenoorgestelde geslag, in die kerngesin. Aanvaarding van die nul-hipotese dui op beduidende ooreenkoms in die gesinsbeleving van eersgebore ouers en hul oudste kinders van die teenoorgestelde geslag.

4.1 STATISTIESE ANALISE EN INTERPRETASIE VAN DIE DATA

4.1.1 Frekwensietabelle

Die frekwensietabelle (tabel 3-10) stel die ouers en kinders se persepsies van hul gesinsbeleving vir die vier dimensies voor.

Aangesien die "self"-kolom vir al die gesinne te veel nulle bevat het, is hierdie kolom weggelaat.

Waar van toepassing, is response aan meer as een sib, in die sibbe-kolom(S) gekombineer.

In die gesinsverhoudingstoets tel elke respons een (1) telling. Waar een respons aan meer as een gesinslid gepos is, is die respons gedeel deur die aantal gesinslede.

TABEL 3

"Uit⁺" vir oudste ma en oudste seun

GESIN	LID	WIE			
		N	V	M	S
E	Ma	9	0	4,5	3,5
	Seun	1	5	2	0
F	Ma	5	1	6	5
	Seun	1	2,5	2	2,5
H	Ma	9	3,33	5,33	0,33
	Seun	5	5	5	2

TABEL 4

"Uit⁻" vir oudste ma en oudste seun

GESIN	LID	WIE			
		N	V	M	S
E	Ma	0	11	2	5
	Seun	0	0	0	8
F	Ma	10	4,5	1,5	2
	Seun	6	1	0	1
H	Ma	9	7	1	1
	Seun	13	0	1	3

TABEL 5

"In⁺" vir oudste ma en oudste seun

GESIN	LID	WIE			
		N	V	M	S
E	Ma	8	0,5	5,5	2
	Seun	1	2	4	1
F	Ma	6,5	4	4	2,5
	Seun	0	2	6	0
H	Ma	10	3	2	1
	Seun	1	6	8	1

TABEL 6

"In⁻" vir oudste ma en oudste seun

GESIN	LID	WIE			
		N	V	M	S
E	Ma	5	5	2	4
	Seun	2	0	2	4
F	Ma	10	1	3	2
	Seun	2	3	2	1
H	Ma	15	0	1	0
	Seun	11	2	0	3

TABEL 7

"Uit⁺" vir oudste pa en oudste dogter

GESIN	LID	WIE			
		N	V	M	S
E	Pa	1,5	0	15	1,5
	Dogter	0	4	1	2
F	Pa	2	9,6	5,4	0
	Dogter	0	2	2	1
H	Pa	10	2	4,5	0
	Dogter	0,5	8,2	3,2	4,4

TABEL 8

"Uit⁻" vir oudste pa en oudste dogter

GESIN	LID	WIE			
		N	V	M	S
E	Pa	9	5	0	2
	Dogter	4	0	0	4
F	Pa	13	0	0	2
	Dogter	7	0	0	0
H	Pa	6	11	0	0
	Dogter	14	0	0	2

TABEL 9

"In⁺" vir oudste pa en oudste dogter

GESIN	LID	WIE			
		N	V	M	S
E	Pa	9	1	0	6
	Dogter	2	2	0	4
F	Pa	16	0	0	0
	Dogter	7	0	1	0
H	Pa	14	1	1	0
	Dogter	13	0	1	2

TABEL 10

"In⁻" vir oudste pa en oudste dogter

GESIN	LID	WIE			
		N	V	M	S
E	Pa	9	1	0	6
	Dogter	2	2	0	4
F	Pa	16	0	0	0
	Dogter	7	0	1	0
H	Pa	14	1	1	0
	Dogter	13	0	1	2

4.1.2 Betekenisvolle Assosiasies en Beskrywende Analise

Die frekwensietabelle hierbo (4.1.1) is met behulp van die loglineêre metode (kyk hoofstuk 3) ontleed. Die betekenisvolle interaksies wat vir tabelle 3-10 verkry is, word hieronder in tabelle 11-18 weergegee en verder verduidelik. Tabel 11 stel byvoorbeeld die interaksies wat deur middel van die loglineêre metode uit tabel 3 verkry is voor. So ook geld die koppeling van tabelle 12 met 4, 13 met 5, 14 met 6, 15 met 7, 16 met 8, 17 met 9 en 18 met 10.

TABEL 11

"UIT⁺" vir oudste ma en oudste seun

% VAN MA/SEUN NA VERSKILLEND KATEGORIEË VAN "WIE"					
	N	V	M	SIBBE	TOTAAL
Ma	44,23*	8,17-	30,29	17,31	100
Seun	21,21	37,88*	27,27	13,63-	100

* dui die grootste persentasie aan

- dui die kleinste persentasie aan

Die betekenisvolle assosiasie WL (kyk hoofstuk III) is vir die drie gesinne gevind wat beteken dat die ma's en seuns betekenisvol van mekaar verskil ten opsigte van die belewing van uitgaande positiewe gevoelens. Op grond van die teenwoordigheid van WL, word H_0 verwerp. Die verskil in gesinsbelewing het vir die drie gesinne (E, F, H) in 'n baie groot mate ooreengekom en daarom kan die drie gesinne as 'n eenheid beskou word.

Die seuns beleef 29,71 (37,88 - 8,17) persentasiepunte meer positiewe gevoelens (UIT⁺) teenoor hulle pa's as wat die ma's teenoor hulle vaders beleef het. Daar is 'n tendens van teenoorgestelde of omgekeerde transmissie vir die belewing van die vader tussen die twee generasies. Daar is nie 'n groot verskil in die twee generasies se positiewe gevoelens ("UIT⁺") teenoor hulle moeders nie.

'n Teenoorgestelde transmissietendens wat die toeskryf van positiewe gevoelens (UIT⁺) aan "niemand" betref, is teenwoordig by die drie gesinne.

Die seuns ontken of inhibeer positiewe gevoelens (UIT^+) 23,02 persentasiepunte minder as die ma's. Volgens die FRT toon die seuns meer positiewe uitgaande gevoelens teenoor hul kerngesinslede as wat hulle ma's in die gesinne van oorsprong getoon het.

TABEL 12.1

"Uit⁻" vir oudste ma en oudste seun

% VAN MA/SEUN NA VERSKILLENDE KATEGORIEË VAN "WIE"					
	N	V	M	SIBBE	TOTAAL
Ma	33,39	41,96*	8,04 ⁻	16,07	100
Seun	57,57*	3,03 ⁻	3,03 ⁻	36,36	100

* dui die grootste persentasie aan

- dui die kleinste persentasie aan

Die betekenisvolle assosiasie WL is vir die negatiewe gesinsbeleving (UIT^-) teenoor ander gesinslede by ma's en seuns gevind. Ho word verwerp. Dit word aanvaar dat daar nie multigenerasietransmissie van soortgelyke gesinsbeleving vir negatiewe gevoelens (UIT^-) teenoor ander gesinslede in gesinne E, F en H was nie.

Vergelyking van tabel 11 en 12.1 bevestig teenoorgestelde transmissie vir die beleving van die vader in gesinne E, F en H. Die ma's ervaar 38,93 persentasiepunte meer negatiewe gevoelens teenoor hulle vaders as wat die seuns teenoor hulle pa's ervaar.

Die ma's inhibeer of ontken negatiewe gevoelens (UIT^-) 24,28 persentasiepunte minder as die seuns. Die tendens van teenoorgestelde transmissie ten opsigte van "N"-response (kyk tabel 11 hierbo) word voortgesit. Seuns beleef moontlik 'n laer intensiteit uitgaande negatiewe gevoelens teenoor hul kerngesinslede as wat hul ma's in die gesinne van oorsprong beleef het.

Die seuns ervaar 3,67 persentasiepunte minder positiewe gevoelens (UIT^+) (tabel 11) en 20,29 persentasiepunte meer negatiewe gevoelens (UIT^-) (tabel 12.1) teenoor hulle sibbe as die ma's teenoor hulle

Ma's sê 44,81 persentasiepunte meer positiewe gevoelens wat vanaf ander gesinslede ervaar word (IN^+) aan "niemand" toe as hulle seuns. Transmissie van 'n teenoorgestelde patroon tussen ma's en seuns ten opsigte van toesegging van response aan "niemand" kom dus voor.

'n Lae intensiteit teenoorgestelde transmissie vir sibbe kom tussen ma's en seuns voor. Ma's beleef 6,52 persentasiepunte meer positiewe gevoelens (IN^+) vanaf hulle sibbe as wat hulle seuns beleef.

Seuns beleef 15,29 persentasiepunte meer positiewe gevoelens (IN^+) vanaf hulle pa's as wat die ma's se belewing van hulle vaders was. Seuns beleef 36,04 persentasiepunte meer positiewe gevoelens (IN^+) vanaf hulle ma's as wat die ma's se belewing van hulle moeders was. 'n Teenoorgestelde transmissiepatroon tussen die twee generasies ten opsigte van die belewing van ouers is teenwoordig.

TABEL 14

" IN^- " vir ma en seun met betrekking tot die aard van verskille tussen gesinne

% VAN VERSKILLENDE KATEGORIEË VAN "WIE" WAT NA MA/SEUN UITGEGAAN HET VIR GESINNE						
		N	V	M	SIBBE	TOTAAL
E	Ma	31,25*	31,25*	12,50 ⁻	25,00	100
	Seun	25,00	0 ⁻	25,00	50,00*	100
F	Ma	62,5*	6,25 ⁻	18,75	12,5	100
	Seun	25,00	37,50*	25,00	12,5 ⁻	100
H	Ma	93,75*	0 ⁻	6,25	0 ⁻	100
	Seun	68,75*	12,5	0 ⁻	18,75	100

* dui die grootste persentasie aan
- dui die kleinste persentasie aan

Die assosiasie tussen WIE en LID ten opsigte van negatiewe gevoelens (IN^-) wat die ma of seun vanaf ander gesinslede ervaar, verskil betekenisvol van gesin tot gesin. Anders as by bogenoemde tabelle waar die WL-assosiasie gevind is, het die ma's en seuns wat negatiewe gevoelens (IN^-) vanaf ander gesinslede betref, nie op dieselfde wyse in die afsonderlike gesinne van mekaar verskil nie.

Die betekenisvolle assosiasie WL_G is vir negatiewe gevoelens (IN^-) gevind. As gevolg van die teenwoordigheid van WL_G, word Ho verwerp. Dit word aanvaar dat daar geen multigenerasietransmissie van dieselfde verhoudingspatrone met betrekking tot negatiewe gevoelens (IN^-) vanaf ander gesinslede tussen ma's en hulle seuns was nie.

In gesin E beleef die ma 31,25 persentasiepunte negatiewe gevoelens (IN^-) vanaf haar vader, terwyl die seun geen negatiewe gevoelens (IN^-) vanaf sy pa beleef nie. Die ma beleef 12,50 persentasiepunte minder negatiewe gevoelens (IN^-) vanaf haar moeder as wat haar seun se belewing van haar ten opsigte van negatiewe gevoelens (IN^-) teenoor hom is. Teenoorgestelde transmissie van negatiewe gevoelens (IN^-) vanaf ouers oor twee generasies kom voor.

Die seun beleef 25 persentasiepunte meer negatiewe gevoelens vanaf sy sibbe as wat sy ma in haar gesin van oorsprong beleef het. Teenoorgestelde transmissie ten opsigte van sib-belewing is aanwesig.

In gesin F ervaar die ma haar vader as 31,25 persentasiepunte minder negatief as haar seun se ervaring van sy pa. Die ma ervaar haar moeder 6,25 persentasiepunte minder negatief as haar seun se ervaring van haar. Teenoorgestelde transmissie ten opsigte van ouerbelewing kom in gesin F voor.

Lae intensiteit transmissie van dieselfde negatiewe belewing (IN^-) vanaf sibbe kom in gesin F oor die twee generasies voor. Beide ma en seun beleef hulle sibbe as 12,5% negatief teenoor hulle.

In gesin H beleef die ma haar moeder 6,25 persentasiepunte meer negatief as haar seun se belewing van haar. Die seun het geen inkomende negatiewe belewing van sy ma aangedui nie. Die seun beleef sy vader 12,5 persentasiepunte meer negatief as sy ma haar vader in die gesin van oorsprong. Die ma het volgens die GVT-resultate geen

inkomende negatiewe gevoelsbelewing van haar vader in die gesin van oorsprong gehad nie. Die seun beleef 18,75% negatiewe gevoelens vanaf sy sibbe. Sy ma beleef geen negatiewe gevoelens (IN^-) vanaf haar sibbe nie. Lae intensiteit teenoorgestelde transmissie ten opsigte van ouer- en sib-belewing kom in gesin H voor.

By gesinne E, F en H kom teenoorgestelde transmissie voor ten opsigte van die toewysing van response aan niemand (N). In die drie gesinne inhibeer of ontken die ma's negatiewe gevoelens (IN^-) komende van ander gesinslede meer as die seuns. Die intensiteit van die transmissie wissel van 6,25% vir gesin E, 25% vir gesin H tot 37,5% vir gesin F.

TABEL 15

"Uit⁺" vir pa en dogter met betrekking tot die aard van verskille tussen gesinne

% VAN VERSKILLENDEN KATEGORIEË VAN "WIE" WAT NA PA/DOGTER UITGEGAAN HET VIR GESINNE						
		N	V	M	SIBBE	TOTAAL
A	Pa	5,88	0 ⁻	88,23*	5,88	100
	Dogter	0 ⁻	57,14*	14,29	28,57	100
D	Pa	16,00	64,00*	20,0	0 ⁻	100
	Dogter	0 ⁻	40,00*	40,0*	20,0	100
N	Pa	50*	10,00	40,0	0 ⁻	100
	Dogter	6,25 ⁻	50,00*	18,75	25,00	100

* dui die grootste persentasie aan
- dui die kleinste persentasie aan

Die betekenisvolle assosiasie WLK is vir die persepsie van uitgaande positiewe gevoelens vir pa's en dogters gevind. Die pa's en dogters se persepsies ten opsigte van positiewe gevoelens (UIT⁺) teenoor ander gesinslede verskil vir die drie gesinne. Op grond hiervan word H_0 verwerp.

In gesin A beleef die pa 73,94 persentasiepunte meer positiewe gevoelens teenoor sy moeder in die gesin van oorsprong as sy dogter teenoor haar ma in die kerngesin. Die dogter beleef 57,14 persentasiepunte meer positiewe gevoelens teenoor haar vader as wat haar pa teenoor sy vader in die gesin van oorsprong beleef het. Hoë intensiteit teenoorgestelde transmissie van positiewe gevoelens (UIT⁺) ten opsigte van die belewing van ouers kom by gesin A voor.

In gesin D ervaar die dogter 24 persentasiepunte minder positiewe gevoelens (UIT⁺) teenoor haar pa as wat hy teenoor sy vader ervaar het. Sy beleef 20 persentasiepunte meer positiewe gevoelens (UIT⁺) teenoor haar ma as wat haar pa teenoor sy moeder ervaar het. Teenoorgestelde transmissie ten opsigte van die belewing van positiewe gevoelens teenoor ouers kom in gesin D voor.

In gesin N beleef die pa 21,25 persentasiepunte meer positiewe gevoelens teenoor sy moeder as sy dogter teenoor haar ma. Die dogter beleef 40,0 persentasiepunte meer positiewe gevoelens teenoor haar pa as wat hy teenoor sy vader in die gesin van oorsprong beleef het. Teenoorgestelde transmissie is by gesin N ten opsigte van positiewe gevoelens teenoor die ouers teenwoordig.

Die dogters in gesinne A, D en N het tussen 20-25 persentasiepunte meer positiewe uitgaande gevoelens teenoor hulle sibbe beleef as die pa's in hulle gesinne van oorsprong. Ten opsigte van positiewe gevoelens (UIT⁺) teenoor sibbe, kom teenoorgestelde transmissie tussen pa's en dogters by die drie gesinne voor.

Die pa's in gesinne A, D en N het onderskeidelik 5,88, 16 en 43,75 persentasiepunte meer positiewe uitgaande gevoelens aan "niemand" toegeskryf as hulle dogters. Teenoorgestelde transmissie tussen pa's en dogters ten opsigte van die toesegging van positiewe gevoelens (UIT⁺) aan "niemand" kom voor.

TABEL 16.1

"Uit⁻" vir oudste pa en oudste dogter

% VAN PA/DOGTER NA VERSKILLENDE KATEGORIEË VAN "WIE"					
	N	V	M	SIBBE	TOTAAL
Pa	58,70*	34,78	0-	6,52'	100
Dogter	80,65*	0 ⁻	0 ⁻	19,35	100

* dui die grootste persentasie aan

- dui die kleinste persentasie aan

Die betekenisvolle assosiasie WL is ten opsigte van die negatief uitgaande gevoelsdimensie (UIT⁻) van gesinsbelewing by gesinne A, D en N geïdentifiseer. Ho word gevolglik verwerp. Eersgebore vaders en hul oudste dogters verskil betekenisvol van mekaar wat die belewing van negatiewe gevoelens teenoor ander gesinslede oor twee generasies betref.

Die dogters inhibeer of ontken negatiewe gevoelens 21,95 persentasiepunte meer as hulle pa's. Teenoorgestelde transmissie ten opsigte van die toesegging van response aan niemand, kom voor.

Die pa's beleef 34,78 persentasiepunte meer negatiewe gevoelens teenoor hulle vaders as die dogters teenoor hulle pa's in die kerngesinne. Teenoorgestelde transmissie ten opsigte van negatiewe gevoelens teenoor die vader kom by gesinne A, D en N voor.

Dogters beleef 12,83 persentasiepunte meer negatiewe gevoelens teenoor hul sibbe as die pa's teenoor hulle sibbe in die gesin van oorsprong. Lae intensiteit teenoorgestelde transmissie ten opsigte van negatiewe gevoelsbelewing teenoor sibbe kom in die drie gesinne voor.

TABEL 16.2

"Uit⁻" vir pa en dogter ten opsigte van verskillende gesinne

% VAN VERSKILLENDIGE GESINNE NA VERSKILLENDIGE KATEGORIEË VAN "WIE"					
	N	V	M	SIBBE	TOTAAL
A	54,17*	20,83	0 ⁻	25	100
D	95,0*	0 ⁻	4,29	5	100
N	60,61*	33,33	0 ⁻	6,06	100

* dui die grootste persentasie aan

- dui die kleinste persentasie aan

Die betekenisvolle assosiasie WG is gevind. Die gesinne verskil van mekaar wat intensiteit op die negatiewe uitgaande gevoelsdimensie van gesinsbelewing betref.

TABEL 17

"In⁺" vir pa en dogter met betrekking tot die aard van verskille tussen gesinne

% VAN PA/DOGTER ONTVANG VAN VERSKILLENDIGE KATEGORIEË VAN "WIE" VIR GESINNE						
		N	V	M	SIBBE	TOTAAL
A	Pa	12,5	6,25 ⁻	75,00*	6,25 ⁻	100
	Dogter	0 ⁻	57,14*	28,57	14,29	100
D	Pa	0 ⁻	55,56*	33,33	11,11	100
	Dogter	0 ⁻	18,75	56,25*	25,00	100
N	Pa	60,00*	6,67 ⁻	20,00	13,33	100
	Dogter	6,67 ⁻	40,00*	26,67	26,67	100

* dui die grootste persentasie aan

- dui die kleinste persentasie aan

Die betekenisvolle assosiasie WLG is ten opsigte van die belewing van positiewe gevoelens vanaf ander gesinslede vir oudste pa's en hul oudste dogters gevind. Ho word verwerp en die afleiding gemaak dat multigenerasietransmissie van verskillende verhoudingspatrone oor twee generasies vir die belewing van positiewe gevoelens vanaf ander gesinslede plaasgevind het.

In gesin A sê die pa 46,43 persentasiepunte meer inkomende positiewe gevoelens aan sy moeder toe as sy oudste dogter aan haar ma. Die dogter ervaar 50,89 persentasiepunte meer positiewe gevoelens (IN^+) vanaf haar pa as haar pa se ervaring vanaf sy vader in die gesin van oorsprong. Hoë intensiteit teenoorgestelde multigenerasietransmissie is in gesin A teenwoordig wat die pa's en dogters se belewing van positiewe gevoelens vanaf hulle ouers betref.

In gesin D ervaar die pa 36,81 persentasiepunte meer positiewe gevoelens vanaf sy vader in die gesin van oorsprong as wat sy dogter van hom af ervaar in die kerngesin. Die dogter ervaar 22,92 persentasiepunte meer positiewe gevoelens (IN^+) vanaf haar moeder as wat haar pa vanaf sy moeder ervaar het. 'n Teenoorgestelde patroon van transmissie is in gesin D teenwoordig vir die belewing van positiewe gevoelens vanaf ouers oor twee generasies.

In gesin N beleef die dogter 33,33 persentasiepunte meer inkomende positiewe gevoelens (IN^+) vanaf haar pa as sy belewing van sy vader in die gesin van oorsprong. Die dogter beleef 6,67 persentasiepunte meer inkomende positiewe gevoelens (IN^+) vanaf haar ma as haar pa se belewing van sy moeder in die gesin van oorsprong. Teenoorgestelde transmissie van die oudste kind se belewing van inkomende positiewe gevoelens vanaf die ouers (veral die vader) is teenwoordig in gesin N.

In gesinne A, D en N beleef die dogters onderskeidelik 8, 13,89 en 13,34 persentasiepunte meer positiewe gevoelens (IN^+) vanaf hul sibbe as wat die pa's in die gesinne van oorsprong beleef het. 'n Lae intensiteit teenoorgestelde transmissie tussen oudste pa's en oudste dogters vir positiewe gevoelens (IN^+) vanaf sibbe is teenwoordig.

In gesinne A en N sê die pa's onderskeidelik 12,5 en 53,33 persentasiepunte meer as hulle oudste dogters aan "niemand" toe wat inkomende positiewe gevoelsbeleving betref. Teenoorgestelde transmissie kom ten opsigte van die toeskrywing van positiewe gevoelens (IN^+) aan "niemand" voor by gesinne A en N.

In gesin D het beide pa en dogter nul-tellings wat die toeskryf van inkomende positiewe gevoelens aan "niemand" betref.

TABEL 18

"In⁻" vir pa en dogter ten opsigte van verskillende gesinne

% VAN VERSKILLENDE GESINNE ONTVANG VAN VERSKILLENDE KATEGORIEË VAN "WIE"					
	N	V	M	SIBBE	TOTAAL
A	45,83*	12,5	0 ⁻	41,67	100
D	95,83*	0 ⁻	4,17	0 ⁻	100
N	84,38*	3,13	6,25	6,25 ⁻	100

* dui die grootste persentasie aan
- dui die kleinste persentasie aan

Die betekenisvolle assosiasie WG is gevind. Die gesinne het van mekaar verskil wat die intensiteit van beleving betref. (Kyk veral die N-kolom in tabel 18).

Die betekenisvolle assosiasies WL of WLG is nie gevind nie. Ho kan nie met sekerheid verwerp word nie. Multigenerasietransmissie van dieselfde gesinsbeleving tussen eersgebore pa's en hul oudste dogters het vir negatiewe inkomende gevoelens (IN^-) plaasgevind.

Dit blyk uit tabel 18 dat 'n groot persentasie van die transmissie in die drie gesinne ten opsigte van die ontkenning of inhibering (N-kolom) van negatiewe inkomende gevoelens (IN^-) was.

4.1.3 Samevatting en Gevolgtrekking

TABEL 19

Gevonde betekenisvolle assosiasies

BETEKENISVOLLE ASSOSIASIE AANWESIG BY TABELLE 11-18		
	OUDSTE MA EN OUDSTE SEUN	OUDSTE PA EN OUDSTE DOGTER
"UIT ⁺ "	WL	WLG
"UIT ⁻ "	WL WG	WL WG
"IN ⁺ "	WL	WLG
"IN ⁻ "	WLG	WG

WL is behalwe in een geval orals aanwesig waaruit die volgende gevolgtrekkings gemaak kan word:

- Multigenerasietransmissie van dieselfde verhoudingspatrone was ten opsigte van die belewing van inkomende negatiewe gevoelens vir eersgebore pa's en hulle oudste dogters teenwoordig.
- Multigenerasietransmissie van verskillende verhoudingspatrone was ten opsigte van die belewing van inkomende negatiewe gevoelens vir eersgebore ma's en hulle oudste seuns teenwoordig.
- Multigenerasietransmissie van verskillende verhoudingspatrone het vir al die ander dimensies van gesinsbelewing ("UIT⁺", "UIT⁻", "IN⁺") soos gemeet deur die gesinsverhoudingstoets, tussen eersgebore ouers en hul oudste kinders van die teenoorgestelde geslag voorgekom.

In hierdie studie het die gesinsbelewing van oudste teenoorgestelde-geslag kinders oor twee generasies grootliks van mekaar verskil. Die bevinding bied steun vir die moontlikheid van die transmissie van verskillende verhoudingspatrone oor generasies soos veral deur Boszormenyi-Nagy gestel en in hoofstuk 2 beskryf.

HOOFSTUK V

BEPERKINGS VAN HIERDIE STUDIE EN IMPLIKASIES VIR VERDERE NAVORSING

Die doel van hierdie studie was om tendense in die multigenerasietransmissie van die oudste kind se gesinsbeleving oor twee generasies te ondersoek. Die belangrikste tekortkominge wat geïdentifiseer is en die implikasies daarvan vir verdere navorsing, word bespreek.

Steekproefgrootte

Beduidende resultate is in hierdie studie verkry. Die klein steekproefgrootte sal in ag geneem moet word in die beoordeling van hierdie resultate. Die resultate behoort gesien te word as 'n basis vir hipotese-generering vir verdere navorsing.

"Funksionele" oudste kind

Die oudste kind is in hierdie studie in terme van sy/haar feitelike, chronologiese ouderdom gedefinieer. Dit is 'n objektiewe maatstaf. Die belang van die strukturele geboorteposisie word gemodifiseer deur die funksionele geboorteposisie van 'n persoon as 'n meer akkurate maatstaf van moontlike verwagte gedragspatrone te sien. 'n Persoon se funksionele geboorteposisie word as 'n bepalende faktor beskou vir selfdifferensiasie en vir die persoon se kwesbaarheid vir die gesinsprojeksieproses en multigenerasietransmissie. (Hall, 1981: 111). In hierdie studie is dit nie bevestig of die chronologiese geboorteposisie ook die funksionele geboorteposisie van die betrokke persoon was nie.

Gesinsfunksionering

Die kerngesinne wie se gegewens vir hierdie studie gebruik is, kan as verteenwoordigende funksionele, middelklas Afrikaanse gesinne beskou word. Volgens Freeman (1981:91) is studies van funksionele gesinne nuttig om die prosesse wat in "normale" gesinne plaasvind, te beskryf.

Die oudste kind is in 'n kwesbare posisie vir triangulasie en gesinsprojeksie. Dit sou sinvol wees om eersgebore ouers wat by

hierdie prosesse betrokke was, te identifiseer en 'n ondersoek te doen na die multigenerasietransmissie van die gesinsbeleving van die oudste kind uit 'n "disfunksionele" gesin.

Transmissie oor drie generasies

Hierdie studie het gesinsbeleving oor twee generasies ondersoek. Volgens Berne (in James, 1984: 21) kan gedragspatrone soms 'n generasie oorslaan en direk vanaf die grootouers op die kleinkinders oorgedra word. Die konsep multigenerasietransmissie veronderstel transmissie oor veelvoudige generasies (Bowen, 1978: 308). Volgens Lieberman (1979: 38) is die tydskaal waarin multigenerasietransmissie gemeet word, oor drie of meer generasies. In volgende studies behoort drie of meer generasies ingesluit te word ten einde die moontlike verhoudingspatrone wat in die meer uitgebreide relasienetwerk van die gesin mag voorkom, te ondervang. (Hall, 1981: 105).

Gesinskonstellasie

Spesifieke gesinskonstellasie bied besondere ervarings- en identifikasiemoontlikhede aan die gesinslede. (Lieberman, 1979: 110). Indien 'n grootouer of ouer se gesinskonstellasie in die gesinne van oorsprong met 'n kleinkind of kind se gesinskonstellasie ooreenstem, bring dit die moontlikheid van sterker binding en oordrag tussen die gesinslede mee. In hierdie studie is die gesinskonstellasies nie, wat aantal of geslag van die sibbe betref, gekontroleer nie. Nege van die proefpersone kom uit gesinne met twee kinders elk en drie van die proefpersone uit gesinne met drie kinders elk. In die nege twee-gesin gevalle was vyf uit die nege uit gesinne met gemengde geslag kinders d.w.s. een seun en een dogter. Pulakos (1987) bevind dat die oudste kind in gesinne met drie en meer kinders in die tipiese verantwoordelike rol gesien word, terwyl hy hierdie geboorte-orde-effek nie by gesinne met twee kinders vind nie. 'n Moontlike verklaring is dat in gesinne met twee kinders van gemengde geslag, elke kind 'n unieke posisie as die enigste seun of dogter beklee wat enige geboorte-orde-effek kan neutraliseer. (Pulakos, 1987: 326 - 327). Verdere eksplorاسie van hierdie aspek is nodig. Steelman en Powell (1985) beveel kontrole oor die aantal sibbe in 'n gesin as 'n veranderlike aan, aangesien gesinsgrootte die effek van

geboorte-orde kan maskeer of dit kan vergroot. (Steelman en Powell, 1985: 117).

Gebruik van die Genogram

Die genogram sou gebruik kon word om beter begrip te verkry vir die funksionering van gesinne. Inligting oor byvoorbeeld gesinsrolle, gesinsreëls, alliansies in die gesin en repeterende verhoudingspatrone oor generasies heen, sou in verband gebring kon word met 'n persoon se persepsie van gesinsfunksionering soos weerspieël in die GVT.

Geslag

'n Oudste kind het volgens Hall (1981) 'n meer "gekristalliseerde" sibstand indien sy/haar ouers en grootouers ook oudste kinders van dieselfde geslag in hulle gesinne van oorsprong was. In hierdie studie is oudste kinders en hulle eersgebore ouers van die teenoorgestelde geslag se persepsies van hul gesinsverhoudingspatrone vergelyk. Alhoewel die belang hiervan nie ontken word nie, mag 'n ouer van dieselfde geslag en sibstand as sy/haar kind 'n eiesoortige invloed op die kind se verhoudingspatrone hê, wat die aard van die transmissie van gesinsbeleving oor generasies kan affekteer. (Hall, 1981: 247).

Ouderdom

Die gesinne in hierdie studie was in die "gesin met jong kinders"- (ses/sewe jaar) gesinsontwikkelingsstadium. Die ouers is gevra om hulle terug te verplaas na hul gesinsbeleving soos dit was voor ouderdom vyftien jaar. Persepsies van gesinsverhoudinge verander waarskynlik na mate die gesin en die individuele gesinslede verskillende ontwikkelingsfases betree. 'n Poging om die eersgebore ouers te laat regresseer na die ontwikkelingsfase waarin hulle kinders tydens die afneem van die GVT was, sou moontlik die resultate kon beïnvloed.

Vergelykende studies

Om te bepaal of die transmissie van gesinsbeleving vir die oudste kind uniek is, is vergelyking daarvan met die gesinsbeleving vanuit ander sibstande nodig.

BRONNELYS

BARKER, P. (1986). Basic Family Therapy. 2nd ed. Oxford: Blackwell Scientific Publications.

BEAN, B W (1977). An Investigation of the Reliability and Validity of the Family Relations Test. Dissertation Abstracts International B, vol. 37, no. 8, 4127-4128.

BENE, E. (1975). An Effect on Rorschach M Responses of a Boy's Relationship with his Mother. Journal of Personality Assessment, vol. 39, no. 2, 114-115.

BENE, E. (1965). Family Relations Test: Adult Version. Windsor, Berks: NFER-NELSON Publishing Co. Ltd.

BENE, E. (1973). Reply to Kauffman and Ball's Note Regarding the Family Relations Test. Journal of Personality Assessment, vol. 37, 464-466.

BENE, E. AND ANTHONY, J. (1985). Family Relations Test: Children's Version. Reprinted with additions. Windsor, Berks: NFER-NELSON Publishing Co. Ltd.

BENTOVIM, A., BARNES, G.G. AND COOKLIN, A. (1982). Family Therapy, vol. I and vol. II. London: Academic Press.

BERG-CROSS, L. (1988). Basic Concepts in Family Therapy. New York: The Haworth Press.

BOSZORMENYI-NAGY, I. (1986). Transgenerational Solidarity: The Expanding Context of Therapy and Prevention. American Journal of Family Therapy, vol. 14, no. 3, 195-212.

BOSZORMENYI-NAGY, I. AND FRAMO, J.L. (1965). Intensive Family Therapy. New York: Hoeber Medical Division, Harper & Row, Publishers.

BOSZORMENYI-NAGY, I. AND SPARK, G. (1973). Invisible Loyalties: Reciprocity in Intergenerational Family Therapy. New York: Jason Aronson.

BOWEN, M. (1978). Family Therapy and Clinical Therapy. New York: Jason Aronson.

BOWMAN, I.G. (1989). The Multigenerational Transmission of Father-Child Relationship Patterns in the Family System. Unpublished Masters Thesis. University of Stellenbosch.

BROWN, M.B. (1976). Screening Effects in Multi-dimensional Contingency Tables. Applied Statistics, vol. 25, 37-46.

BUCKLEY, T.J., MCCARTHY, J.J., NORMAN, E. AND QUARANTA, M.A. (1977). New directions in Family Therapy. Oceanside, New York: Dabor Science Publications.

DARE, C. AND LINDSEY, C. Children in Family Therapy. Journal of Family Therapy, vol. 1, 253-269.

DUVALL, E.M. AND MILLER, B.C. (1985). Marriage and Family Development. New York: harper & Row Publishers.

FREEMAN, D.S. (1981). Techniques of Family Therapy. New York: Jason Aronson.

FROST, B.P. (1969). Family Relations Test: A Normative Study. Journal of Projective Techniques, vol. 33, 409-413.

- FROST, B.P. AND LOCKWOOD, B. (1973). Studies of Family Relations Test Patterns: 1. Test Inhibition. Journal of Personality Assessment, vol. 37, 544-550.
- GARDNER, R.A. (1976). Psychotherapy with Children of Divorce. New York: Jason Aronson.
- GILLILAND, B.E., JAMES, R.K., ROBERTS, G.T. AND BOWMAN, J.T. (1984). Theories and Strategies in Counseling and Psychotherapy. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall, Inc.
- GLAS, A. EN STOKER, D.J. (1987). Loglineêre modellering in die geval van 'n komplekse steekproef: Die rekenaarprogram CPLX. Pretoria: Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing.
- GUERIN, P.J. (1976). Family Therapy. New York: Gardner Press.
- GURMAN, A.S. AND KNISKERN, D.P. (1981). Handbook of Family Therapy. New York: Brunner/Mazel, Publishers.
- HALL, C.M. (1981). The Bowen Family Theory and its Uses. New York: Jason Aronson.
- HALL, C.S. AND LINDZEY, G. (1978). Theories of Personality. 3rd ed. New York: John Wiley & Sons.
- HANSEN, J.C. AND L'ABATE, L. (1982). Approaches to Family Therapy. New York. Macmillan Publishing Co., Inc.
- HEADLEY, L. (1977). Adults and their Parents in Family Therapy. New York: Plenum Press.
- JAMES, J. (1984). Grandparents and the Family Script Parade. Transactional Analysis Journal, vol. 14, no. 1, 18-29.

- KASLOW, F.W. (1982). The International book of Family Therapy. New York: Brunner/Mazel, Inc.
- KAUFFMAN, J.M. (1971). Family Relations Test Responses of Disturbed and Normal Boys: Additional Comparative Data. Journal of Personality Assessment, vol. 35, 128-138.
- KAUFFMAN, J.M. (1970). Validity of the Family Relations Test: A Review of Research. Journal of Projective Techniques, vol. 34, 186-189.
- KAUFFMAN, J.M. AND BALL, D.W. (1973). A Note on Item Analysis of Family Relations Test Data. Journal of Personality Assessment, vol. 37, 248.
- KAUFFMAN, J.M., HALLAHAN, D.P. AND BALL, D.W. (1975). Parents' Predictions of their Children's Perceptions of Family Relations. Journal of Personality Assessment, vol. 39, no. 3, 228-229.
- KAUFFMAN, J.M., WEAVER, S.J. AND WEAVER, A. (1971). Age and Intelligence as Correlates of Perceived Family Relationships of Underachievers. Psychological Reports, vol, 28, 522.
- KAUFFMAN, J.M., WEAVER, S.J. AND WEAVER A. (1971). Family Relations Test Responses of Retarded Readers: Reliability and Comparative Data. Journal of Personality Assessment, vol. 36, no. 4, 353-360.
- L'ABATE, GANAHL, G. AND HANSEN (1986). Methods of Family Therapy. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.
- LEVANT, R.F. (1984). Family Therapy: A comprehensive overview. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall, Inc.
- LIEBERMAN, S. (1979). Transgenerational Family Therapy. London: Croom Helm.

- LOHMAN, J.F., LOHMAN, T.G. AND CHRISTENSEN, O. (1985). Psychological Position and Perceived Differences. Individual Psychology, vol. 41, no. 2, 314-327.
- LYNN, S.J. AND GARSKE, J.P. (1985). Contemporary Psychotherapies: Models and Methods. London: Charles E. Merrill Publishing co.
- MCGOLDRICK, M. AND GERSON, R. (1985). Genograms in Family Assessment. New York: W.W. Norton & Company.
- MEYER, W.F., MOORE, C. EN VILJOEN, H.G. (1988). Persoonlikheidsteorieë - van Freud tot Frankl. Johannesburg: Lexicon Uitgewers.
- MINUCHIN, P. (1985). Families and Individual Development: Provocations from the Field of Family Therapy. Child Development, vol. 56, no. 2, 289-302.
- MINUCHIN, S. AND FISHMAN, H.C. (1981). Family Therapy Techniques. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- MINUCHIN, S AND MINUCHIN, P. (1974). The Child in Context: A Systems Approach to Growth and Treatment. (Uitgehandigde artikel, M. Ed. Internopleiding, Universiteit van Stellenbosch).
- MUSSEN, P.H., CONGER, J.J., KAGAN, J. AND HUSTON, A.C. (1984). Child Development and Personality. New York: Harper & Row, Publishers.
- NEISSER, E.G. (1957). The Eldest Child. New York: Harper & Brothers Publishers.
- NOLLER, P. (1980). Cross-Gender Effect in Two-Child Families. Developmental Psychology, vol. 16, no. 2, 159-160.

OKUN, B.F. AND RAPPAPORT, L.J. (1980). Working with Families: An Introduction to Family Therapy. Massachusetts: Duxbury Press.

PERLIN, M. AND GRATER H. (1984). The Relationship between Birth Order and Reported Interpersonal Behaviour. Individual Psychology, vol. 40, no. 1, 23-27.

PHILIPP, R.L. AND ORR, R.R. (1978). Family Relations as Perceived by Emotionally Disturbed and Normal Boys. Journal of Personality Assessment, vol. 42, no. 2, 121-127.

PIERCY, F.P. (1986). Family Therapy Education and Supervision. New York: The Haworth Press.

PULAKOS, J. (1987). The Effects of Birth Order on Perceived Family Roles. Individual Psychology, vol. 43, no. 3, 319-328.

RICH, Y. AND ROTHCHILD, G. (1979). Personality differences between well and poorly behaved adolescents in school. Psychological Reports, vol. 44, 1143-1148.

ROBEY, K.L., COHEN, B.D., EPSTEIN, Y.M. AND RUTGERS, U. (1988). The child's response to affection given to someone else: Effects of parental divorce, sex of child, and sibling position. Journal of Clinical Child Psychology, vol. 17, no. 1, 2-7.

ROSEN, A.C. AND BRIGHAM, S.L. (1984). Sex Differences in Affective Response on the Bene-Anthony Test. Journal of Personality Assessment, vol. 48, no. 5, 520-524.

RUSSELL, G., RUSSELL A. AND MACQUARIE, U. (1987). Mother-child and father-child relationships in middle childhood. Child Development, vol. 58, no. 6, 1573-1585.

- RUTTER, M. AND HERSOV, L. (1985). Child and Adolescent Psychiatry. 2nd ed. Oxford: Blackwell Scientific Publications.
- SATIR, V. (1967). Conjoint Family Therapy. rev. ed. Palo Alto, California: Science and Behavior Books, Inc.
- SAUNDERS, L.M.I. AND NORCROSS, J.C. (1988). Earliest Childhood Memories: Relationship to Ordinal Position, Family Functioning, and Psychiatric Symptomatology. Individual Psychology, vol. 44, no. 1, 95-105.
- SCHAEFER, C.E. (1981). How to Help Children with Common Problems. New York: Van Nostrand Reinhold Company.
- STEELMAN, L.C. AND POWELL, B. (1985). The Social and Academic Consequences of Birth Order: Real, Artifactual, or Both? Journal of Marriage and the Family, vol. 47, no. 1, 117-123.
- TEICHMAN, Y. AND GRANOT, N. (1977). Overt and Fantasized Aggression Toward Parents by Enuretic and Nonenuretic Children. Journal of Abnormal Child Psychology, vol. 5, no. 4, 379-386.
- TOMAN, W. (1976). Family Constellation: Its Effects on Personality and Social Behaviour. 3rd ed. New York: Springer Publishing Co.
- WALKER, C.E. AND ROBERTS, M.C. (1983). Handbook of Clinical Child Psychology. New York: John Wiley & Sons.
- WILL, D. AND WRATE, R.M. (1985). Integrated Family Therapy: A problem-centred psychodynamic approach. London: Tavistock Publications Ltd.
- ZILBACH, J.J. (1989). Children in Family Therapy: Treatment and Training. New York: The Haworth Press.